

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

**PRONÁSLEDOVÁNÍ KŘESŤANŮ V JAPONSKU
SE ZAMĚŘENÍM NA OBDOBÍ 1549–1715**

Bakalářská diplomová práce

Jan Zoufalý

Studijní obor: anglická filologie – japonská filologie

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Flanderka

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci na téma „Pronásledování křesťanů v Japonsku se zaměřením na období 1549–1715“ vypracoval samostatně a uvedl veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci 13. 5. 2011

.....

Touto cestou bych rád poděkoval vedoucímu práce PhDr. Pavlu Flanderkovi za cenné rady a připomínky, které mi velmi pomohly při tvorbě této práce.

OBSAH

OBSAH	- 4 -
ÚVOD	- 6 -
EDIČNÍ POZNÁMKA.....	- 7 -
KAPITOLA 1. Úvod do problematiky misijní činnosti	- 8 -
KAPITOLA 2. Období předcházející misiím v Japonsku	- 12 -
KAPITOLA 3. Mocenská situace v Japonsku 16. století, rozmělnění moci.....	- 14 -
3.1. Politická situace.....	- 14 -
3.2. Náboženská situace	- 17 -
KAPITOLA 4. Počátky misií, František Xaverský v Japonsku (1549–1551)	- 18 -
KAPITOLA 5. Průkopníci politiky přizpůsobení se: František Xaverský, Gaspar Vilela, Alessandro Valignano.....	- 22 -
KAPITOLA 6. Období lokálního pronásledování a postupného rozmachu církve (1551–1568)	- 26 -
KAPITOLA 7. Oda Nobunaga a rozkvět církve za jeho podpory (1568–1582)	- 30 -
KAPITOLA 8. Tojotomi Hidejoši a protikřesťanské edikty (1582–1598)	- 34 -
8.1. Od Nobunagovy smrti po podrobení si Kjúšú.....	- 34 -
8.2. Edikt na vypovězení misionářů ze země bateren cuihórei 伴天連追放令	- 35 -
8.3. Rivalita mezi řády	- 39 -
8.4. San Felipe	- 41 -
8.5 Umučení 26 mučedníků v Nagasaki, Pavel Miki a druhové.....	- 42 -
KAPITOLA 9. Protikřesťanské edikty a úřad inkvizice v období tokugawského šógunátu.....	- 44 -
9.1. Tokugawa Iejasu a jeho nástup k moci.....	- 44 -
9.2. Ochlazení Iejasuova vztahu k Evropanům	- 46 -
9.3. Důvody pro vyhocení situace a edikt z roku 1614	- 47 -
9.4. Tokugawa Iemitsu a konec nadějí misionářů	- 48 -
ZÁVĚR	- 51 -
ABSTRACT	- 52 -

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	- 53 -
Knižní zdroje:	- 53 -
Internetové zdroje:.....	- 54 -
Vědecké žurnály:	- 55 -
Elektronická média (CD):	- 55 -
Příloha	- 56 -

ÚVOD

Předkládaná práce se zabývá pronásledováním křesťanů na území Japonska v období od roku 1549, kdy se na jeho březích objevil první evropský misionář, jezuita František Xaverský, po druhou polovinu 17. století, kdy bylo křesťanství, s výjimkou komunit tzv. skrytých křesťanů *kakure kirišitan* 隠れキリシタン,¹ které si víru v určité podobě zachovávaly, potlačeno.

Práce se tedy nezabývá pouze protikřesťanskými edikty z období Azuči–Momojama 安土桃山時代 (1568–1600) a Edo 江戸時代 (1600–1868) a jejich dopadem na věřící populaci, jinými slovy obdobím, které se vyznačuje výnosy platnými na celém území Japonska, ustanovením úřadu inkvizice *šumon aratame jaku* 宗門改役, důsledným pronásledováním a hromadnými popravami. Cílem práce je i popsat období, které pronásledování křesťanů předcházelo a v bouřlivém období Válčících knížectví *sengoku džidai* 戦国時代 (1467–1568), kdy se misionáři museli potýkat s nepřátelstvím domácího (buddhistického) duchovenstva a mnohdy byli vyháněni pouze lokálně, z území buddhismu nakloněného knížete. V neposlední řadě je pozornost obrácena na období rapidního růstu počtu věřících za vlády Ody Nobunagy 織田信長.

¹ Skrytí křesťané, 隠れキリシタン. Komunity, které si přes nepříznivou situaci v Japonsku v období pronásledování, tj. zejména v letech 1614–1873, snažily uchovat svou víru. Postupem času si jejich víra z různých důvodů, mezi něž patřila i absence misionářů či jakýchkoliv duchovních osob a nemožnost projevovat ji navenek, osvojila prvky a praktiky, které v ní původně nebyly. Po skončení pronásledování a konci izolace Japonska se tyto komunity odmítly sjednotit s katolickou církví (misionáři v 16. a 17. století byli z katolických řádů – jezuité, františkáni, benediktini, dominikáni). Více: Turnbull, Stephen R. *The Kakure Kirishitan of Japan: A Study of Their Development, Beliefs and Rituals to the Present Day*. Routledge 1998.

EDIČNÍ POZNÁMKA

Při psaní japonských jmen bylo použito japonského řazení, ve kterém vlastní jméno následuje až po příjmení (např. Tojotomi Hidejoši). Skloňována jsou pouze jména vlastní (např. Hidejoši Tojotomiho).

K přepisu japonských výrazů bylo použito české transkripce. Ekvivalenty japonských slov v češtině jsou doprovázeny jejich znakovou podobou a jejich transkripcí v kurzívě (např. kníže *daimjó* 大名). Výjimku z tohoto pravidla tvoří pouze případná zeměpisná a věcná pojmenování, jejichž použití v češtině zdomácnělo a lze se s nimi běžně setkat nejen v literatuře, ale i v mluveném jazyce. V takové případě se autor rozhodl vynechat transkripci v kurzívě (např. Tokio 東京).

Pokud je transkripce do češtiny stejná, jako je český výraz pro daný jev, byla kurzíva vynechána, aby nebyl název opakován dvakrát (např. mikoši *mikoši* 神興, tj. mikoši 神興).

Všechny přímé citace jsou přeloženy z angličtiny nebo japonštiny autorem této práce.

KAPITOLA 1. Úvod do problematiky misijní činnosti

Důraz na šíření víry radikálně odlišuje křesťanství od „elitářských“ náboženství jako je například židovství nebo japonský šintoismus. Šíření víry je jednou z nejzákladnějších a nejnaléhavějších povinností každého křesťana. „*Jděte do celého světa a hlásejte evangelium,*“² nabádal už sám Ježíš. Je však pravdou, že v historickém kontextu Říše římské, Ježíšovu dobu nevyjímaje, byl „celý svět“, nebo alespoň „celý obydlený svět“, chápán jako identický s hranicemi Římské říše, a proto se misijní činnost soustředila téměř výhradně na oblasti uvnitř „světových“ hranic a vně se dostávala pouze velmi zřídka.³

Křesťanství se šířilo rychlostí požáru a díky mnohačetným konverzím, neohroženým svědectvím víry a mučednickým smrtím při pronásledování křesťanů římskými císaři, bylo konečně postaveno na roveň s ostatními náboženstvími v roce 313, kdy vydal císař Konstantin tzv. Edikt milánský.

Spolu s rozpadem Římské říše koncem 5. století vzala za své i představa o totožnosti říše s celým světem a křesťanství začalo pronikat i do oblastí, kam se předtím nedostalo. Zejména na území Evropy se postupem času ujalo a stalo se jedním ze základních kamenů drtivé většiny evropských kultur, jejichž nedílnou součástí se stala církev.

Z Evropských zemí, o kterých už lze nyní hovořit jako o křesťanských, začali být vysíláni misionáři do oblastí, které ještě o „radostné zvěsti“ neslyšely nebo ji ještě nepřijaly za svou. Panovníci je podporovali všemi dostupnými prostředky – finančně, vojensky apod., ať už z čistě zbožných a nezištných důvodů, protože byli slabší než církev sama, nebo jednoduše proto, že misijní snahy korespondovaly s jejich koloniálními zájmy. Obzvláště nabyly tyto aktivity na intenzitě v souvislosti s křížovými výpravami, s pronikáním evropských mocností do neprozkoumaných končin „černého kontinentu“ – Afriky, s objevením nového světadílu – Ameriky, a s příjezdem Evropanů do odlehlých končin Dálného východu, například Japonska.

Ačkoliv se světští a duchovní hodnostáři shodovali na tom, že všechny tyto oblasti žijí v „temnotě“ a je naprosto nezbytné, aby slyšely „pravé a jediné“ učení, velké neshody panovaly napříč těmito skupinami ohledně prostředků, jakými se evangelizace ujmout.

² Bible. Mk 16,15

³ Markschie, Christoph. *Mezi dvěma světy*. Praha: Vyšehrad, 2005. str. 13

Probíhaly bouřlivé dialogy,⁴ obzvláště v 16. století, například kvůli španělským dobytelským a často kontroverzním aktivitám ve Střední a Jižní Americe.⁵

Mnoho učenců si nemohlo nepovšimnout, že nově objevené národy jsou na různých stupních vývoje. Mayové, Inkové, Aztékové, severoameričtí Indiáni, černošské kmeny v Africe, nebo třeba Číňané a Japonci – ti všichni měli odlišné kultury a různá náboženství. Otázky, které si učenci kladli, se týkaly toho, zda je k hlásání víry vhodné používat násilí, či jiné prostředky, např. přesvědčování. Palčivé otázky o použití síly či argumentů nebyly jedinými; debatovalo se také o tom, zda jsou obyvatelé nově dobytých území „přirozenými otroky,“ protože v takovém případě by je měl dobyvatel „*právo a povinnost dobýt a obrátit [na víru] silou.*“⁶

Významný jezuita José de Acosta (1540–1600),⁷ který strávil část svého života misijní činností v Jižní Americe, rozdělil „barbarské“ národy ve svých dílech *De Procuranda indorum salute* a *Historia natural y moral de las Indias* na tři skupiny.

Národy, mezi něž patřili například Číňané a Japonci, které splňovaly v mnoha ohledech kritéria tehdejších Evropanů pro vyspělou společnost, byly zařazeny na nejvyšší místo. Měly zákony, stabilní formu vlády, opevňovaly města, čile obchodovaly a především uměly psát. Písmo bylo dle Acosty velice důležitým faktorem. Někteří badatelé se však přiklání k teorii, že „*i nejcivilizovanější národy mezi nimi, například Číňané a Japonci, používají hieroglyfy a šifry. Narozdíl od Evropanů jsou tedy špatně vybaveni pro studium filozofie.*“⁸ Takový náhled by tyto národy posunul z nejvyšší na druhou příčku.

Další skupinu tvořily národy a civilizace, které byly poměrně značně vzdálené od „správného modelu“ společnosti a neznaly písmo. Neznalost písma si však nahrazovaly prostředky, které pomáhaly při vybavování si dříve naučeného materiálu – historie, zvyků a rituálů, jako například uzlové písmo Kipu, které používali Inkové. Mohly tak zachovávat

⁴Významnými osobnostmi, které se zabývaly otázkou morálního a právního hlediska násilných aktivit Španělů v Americe, byli například Juan Ginés de Sepúlveda (1489–1573) a Bartolomé de las Casas (1484–1566). Sepúlveda hájil násilnosti s tím, že na to mají Španělé právo, zatímco Casas, který byl jedním z prvních osadníků Ameriky, byl proti zvěrstvům, která se tam odehrávala. Pro něj byla nemluvitelná a nesouhlasil s Sepúlvedou ani v tom, že jsou Indiáni méně lidmi než Evropané.

MASSARELLA, Derek. **Revisiting Japan's 'Christian Century'**.

<http://www.casahistoria.net/japanchristaincentury.pdf>, (10. 4. 2011). str. 3.

⁵ Například vyhlazování indiánských kmenů španělskými dobyteli, mezi něž patřili Francisco Pizarro či Fernando Cortés.

⁶ MASSARELLA, Derek. **Revisiting Japan's 'Christian Century'**.

<http://www.casahistoria.net/japanchristaincentury.pdf>, (10. 4. 2011). str. 3.

⁷ BUTZER, Karl W. **From Columbus to Acosta: Science, Geography, and the New World.**

<http://www.jstor.org/stable/2563361>, (10. 4. 2011). str. 557.

⁸ MASSARELLA, Derek. **Revisiting Japan's 'Christian Century'**.

<http://www.casahistoria.net/japanchristaincentury.pdf>, (10. 4. 2011). str. 6.

všechny znalosti v této podobě. Jejich společnost také vykazovala poměrně vysoký stupeň hierarchie, přestože „*obludné úchytky a přílišná tolerance*“⁹ byly velkým trnem v očích Evropanů.

Poslední skupinu tvořily divošské kmeny, jinými slovy, civilizace na nejnižším stupni vývoje. Neznalost písma, drsný život a častá absence stálého příbytku byla pro tuto skupinu typická. Zástupci této kategorie byly například divošské národy na Malukách. Muselo s nimi „*být nakládáno jako s dětmi, musely být přinuceny k tomu, aby se stali lidmi, civilizovali se a byly donuceny k přijetí pravého náboženství.*“¹⁰

Něhledě na to, že se Acostovy teorie neshodovaly ve všech bodech s názory dalších významných jezuitů velikánů této doby, jakými byli například Alessandro Valignano (1539–1606) a František Xaverský (1506–1552) – každý z nich měl vlastní stupnici hierarchie národů – byl tento myšlenkový proud znát na přístupu jeziutských misionářů, kteří se snažili přizpůsobit formu hlásání evangelia „na míru“ národu, ve kterém zrovna působili.¹¹

Na posledním místě, ale v neposlední řadě, je třeba si uvědomit postoj středověkých a raně novověkých Evropanů vůči zbytku světa. Ať už se dostali do Ameriky, Afriky či Asie, všude jejich střelné zbraně budily hrůzu a obdiv a žádné jiné zbraně se s nimi nedaly srovnávat. Také další technické vymoženosti té doby byly na vyšší úrovni, což dávalo Evropanům pocit jisté nadřazenosti.

Tento pocit byl jen posílen křesťanstvím, které Evropané považovali za jediné správné náboženství. Cítili se být v „Boží přízni,“ protože jim byla zjevena „nejvyšší a jediná pravda“, kterou měli za povinnost šířit dál. Ve všech směrech dokonalý Bůh nesnesl srovnání s žádným jiným bohem ani bohy a misionáři se tak i stavěli vůči domorodým náboženstvím. Jejich úkolem bylo vymýtiti tato „podřadná náboženství“, protože jediné přijetí křesťanství znamenalo pro domorodce, často uctívající zoomorfní božstva, cestu ke spáse, vnímané jako důležitější než pozemský život. Jinými slovy, Evropané více či méně cítili technologickou a hlavně náboženskou převahu nad národy žijícími na nově objevených územích. Lidí, kteří

⁹ MASSARELLA, Derek. **Revisiting Japan's 'Christian Century'**.

<http://www.casahistoria.net/japanchristaincentury.pdf>, (10. 4. 2011). str. 5.

¹⁰ MASSARELLA, Derek. **Revisiting Japan's 'Christian Century'**. str. 5.

<http://www.casahistoria.net/japanchristaincentury.pdf>, (10. 4. 2011).

<http://www.casahistoria.net/japanchristaincentury.pdf>, (10. 4. 2011). str. 6.

¹¹ MASSARELLA, Derek. **Revisiting Japan's 'Christian Century'**.

<http://www.casahistoria.net/japanchristaincentury.pdf>, (10. 4. 2011). str. 7.

jako Alessandro Valignano zastávali názor, že například v porovnání s Japonci jsou „*kromě naší křesťanské nauky na mnohem nižší úrovni,*“¹² bylo minimum.

¹²HOEY, Jack B. III. **Alessandro Valignano and the Restructuring of the Jesuit Mission in Japan, 1579–1582.** <http://digitalcommons.liberty.edu/eleu/vol1/iss1/4/>, (10. 4. 2011). str. 36.

KAPITOLA 2. Období předcházející misiím v Japonsku

Objevitelské výpravy byly fenoménem 16. století a bylo jen otázkou času, kdy se první Evropané objeví na japonských březích. Panují rozpory ohledně přesného data, kdy se tomu tak stalo. Podle evropských pramenů to bylo v roce 1542, japonské anály uvádějí rok 1543¹³. Evropané zastihli Japonsko v době neklidu. Celá země byla rozdrobena do malých knížectví a jednotlivá knížata *daimjó* 大名 spolu navzájem válčila o nadvládu. Japonci projevili velký zájem o střelné zbraně, které s sebou Evropané přivezli a Oda Nobunaga 織田信長 (1534–1582), první ze tří velkých sjednotitelů Japonska, je neváhal obratně využít v bitvách, ve kterých se ukázala obrovská převaha palných zbraní proti mečům a lukům. Už v roce 1549 si Nobunaga vytvořil jednotku střelců a střelné zbraně se brzy prokázaly být páteří jeho armády, pomohly mu ke klíčovým vítězstvím například v bitvách u Anegawy 姉川 v 1570 nebo Nagašina 長篠 v roce 1575.¹⁴ Evropané začali s knížaty čile obchodovat, mimo jiné s nedostatkovými komoditami, mezi něž patřilo například čínské hedvábí, z čehož měli obě strany nezanedbatelné zisky.

Pro misie na japonském území mělo velký význam setkání Františka Xaverského¹⁵ s historicky prvním japonským křesťanem, Andžiróem (známým také pod jménem Jadžiró). Andžiró byl kupec z Kagošimy, který spáchal vraždu. Díky kapitánu portugalské obchodní lodi Jorge Alvaresovi se mu podařilo uprchnout ze země a v roce 1547 se dostal do styku s Františkem v Malaka na Malajském poloostrově.¹⁶

Andžiró byl pro víru zapálený a žádal Františka o křest. Toto přání se mu vyplnilo v roce 1548, kdy zároveň přijal jméno Pavel od Santa Fé. František se Andžiróovi zvevrubně vyptával na poměry v Japonsku. Velice jej zajímalo, do jaké míry by byli Japonci jako národ ochotni přijmout křesťanství a ze získaných informací nabyt přesvědčení, že by bylo možné konvertovat Japonce během půl roku. Navíc se Andžiróova výpověď shodovala se svědectvími portugalských obchodníků v tom, že Japonci jsou kultura značně vyspělá a

¹³ VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 239.

¹⁴ Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Heslo „firearms, introduction of“.

¹⁵ František Xaverský (1506–1552). Narozen v severní části Španělska. Byl spoluzakladatelem jezuitského řádu, později byl jmenován apoštolským delegátem pro Asii. V roce 1549 započal misijní činnost v Japonsku. Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Heslo „Xavier, Francis“.

¹⁶Higašibaba, Ikuo. *Christianity in Early Modern Japan: Kirishitan Belief and Practise*. Boston: Brill, 2001. str. 6.

přikládající velkou váhu rozumu, jak František píše v dopise z 20. ledna 1548 otcům Tovaryšstva v Evropě.¹⁷

„Pohanský lid v Indii zcela hrubý a bez kultury,“ který *„neposlouchá rozum a mravně stojí velmi nízko“*,¹⁸ znamenal pro Františka jen malou intelektuální výzvu; práce mezi divochy, kteří spadali do 3. kategorie Acostova dělení, byla velmi namáhavá a málo odměňující. V porovnání s ostatními národy byla v té době ostrovní říše *„zvlášt' připravena pro přijetí křesťanského učení než jakákoliv jiná z těch východních zemí: protože Japonsko je obydleno kulturním národem, který je úplně jiného druhu, nežli pohanské obyvatelstvo Indie.“*¹⁹

Všechny tyto zprávy vzbuzovaly ve Františkovi touhu vypravit se do Japonska. V prospěch této výpravy mluvila i situace v Indii – František o ní píše: mám *„málo důvěry, že najdu v Indii potřebnou podporu k šíření naší svaté víry anebo že bych mohl ochránit stávající křesťanské obce.“*²⁰

¹⁷ Xaverský, František. *František Xaverský (1506–1552): Výběr z korespondence jezuitského misionáře Dálného Východu*. Kyjov : Velehrad, 2005. str. 83.

¹⁸ Xaverský, František. *František Xaverský (1506–1552): Výběr z korespondence jezuitského misionáře Dálného Východu*. Kyjov : Velehrad, 2005. str. 93.

¹⁹ Xaverský, František. *František Xaverský (1506–1552): Výběr z korespondence jezuitského misionáře Dálného Východu*. Kyjov : Velehrad, 2005. str. 82.

²⁰ Xaverský, František. *František Xaverský (1506–1552): Výběr z korespondence jezuitského misionáře Dálného Východu*. Kyjov : Velehrad, 2005. str. 90.

KAPITOLA 3. Mocenská situace v Japonsku 16. století, rozmělnění moci

3.1. Politická situace

Je třeba si uvědomit, že Japonsko 16. století bylo zemí, ve které byla moc rozdrobena. Od mytických dob²¹ byl v Japonsku svrchovaným vládcem císař a ani v období válčících knížectví 戦国時代 (1467–1568) ani později o jeho úřadu nikdo nepochyboval, ani se jej nepokoušel zrušit. Avšak doba reálné moci císaře postupně upadala už v období Heian 平安時代 (794–1185). Přestože se císařská rodina a dvorská aristokracie pokoušeli ze všech sil zachovat si svůj tradiční styl života, nebylo to ani v nejmenším jednoduché. Potýkali se totiž s drastickým nedostatkem financí. Z těchto důvodů byly například odkládány korunovační ceremonie, v jednom případě i o 22 let, než byla umožněna díky příspěvku představeného jednoho z buddhistických chrámů. Císařem, který musel čekat na vlastní korunovaci, byl i Go-nara 後奈良天皇 (1527–1557), který byl korunován jen díky knížeti Óuči Jošitakovi 大内義隆(1507–1551), který ji zaplatil. Na oplátku mu císař udělil dvorský titul.²² Systém „prodávání“ čestných titulů byl jeden ze způsobů, jakým císař získával prostředky. Špatnou finanční situaci dvora dokládá rovněž událost, kdy tělo jednoho císaře leželo nepohřbeno dokonce 40 dní, protože nebylo i přes všechny snahy možno sehnat peníze na pohřeb.²³ Z dobového zdroje Ródžin Zatsuwa 老人雑話 se dokonce dozvídáme, že „císařský palác byl stěží rozpoznatelný od rolníkovy chatrče.“²⁴ Nadsázka, která však dokonale dokumentuje tehdejší stav aristokracie.

Ve 12. století si zneprátelené a intrikující strany císařského dvora při neshodách o nástupnictví a jiných sporech začaly zvat vojenskou šlechtu, aby spory vyřešila za ně. To změnilo zákulisní boje v krvavé řeže a vyšlo najevo, že aristokracie nemá žádnou faktickou moc, a také to způsobilo, že si svou moc začali uvědomovat zástupci vojenské šlechty. Nově

²¹ Zaznamenávají je například japonské kroniky zvané Japonské záznamy *Nihongi* 日本記 a Japonské anály *Nihon šoki* 日本書紀.

²² BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 42.

²³ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 29.

²⁴ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 42.

tak vznikla instituce vojenského vládce, který držel v rukách faktickou moc, šóguna 将軍.²⁵ Avšak v době, kdy se do Japonska dostali evropští obchodníci a misionáři byl i titul šóguna dlouhou dobu v úpadku. Tento úpadek začal v druhé polovině 15. století v tzv. válce Ónin 応仁の乱, během které provinční knížata šugo 守護大名 ukázala svou vojenskou moc v boji proti Ašikagskému šógunátu. Byla jim přiznána nová práva, a knížata se stala poloautonomními správci svých provincií. Válka Ónin také uvedla zemi do přibližně sto let trvajícího období neutuchajících konfliktů a bojů o moc mezi knížaty, zvaném období Válčících knížectví, ve kterém ji i zastihli první Evropané.²⁶ Dalo by se říci, že šógunova moc byla uplatňována pouze v pěti provinciích v bezprostředním okolí hlavního města Kjóta 京都, tzv. gokinai 五畿内, i tam však byla zpochybnitelná.²⁷

Kdysi mocný úřad císaře, stejně jako úřad šóguna, byl tedy v rozkladu, přestože stále v jakési formě fungoval. Ještě jednou velmi mocnou složkou tohoto mocenského chaosu, dost možná vlivnější než všechny ostatní, byly buddhistické chrámy. Jejich výjimečná náboženská pozice ve společnosti a časté dary od císařů, mimo jiné v podobě nezdanitelné půdy, znamenaly postupný růst vlivu a bohatství chrámů. Za jejich zdmi se v průběhu staletí vytvořily armády, které se skládaly z mnichů bojovníků, tzv. sóhei 僧兵.²⁸ Často se stávalo, že se chrámy podílely na politice a dokonce i na vojenských taženích. Byly opevněny a mniši se v nich cvičili v bojových dovednostech, které často ovládali lépe než recitování posvátných textů, súter.²⁹ Nebylo neobvyklé, že spolu i různé chrámy válčily, nebo že se ozbrojení mniši přidávali na jednu či druhou stranu ve sporech o nástupce na pozici šóguna nebo jiných úřadů. Armáda mnichů často čítala tisíce hlav. Mniši zastrašovali své oponenty nejen velikostí a

²⁵ Titul, odvozený od hodnosti *seii taišógun* 征夷大將軍, byl udělován generálům v 8. století, například vojevůdci Sakanoue Tamuramaroovi 坂上田村麻呂 (758–811), kteří se vyznamenali boji v severní části ostrova Honšú 本州 proti divokým kmenům Ezo 蝦夷. Po nějakou dobu přestal být titul udělován, a znovu se objevuje až na konci 12. století Minamoto Jošinakou 源義仲 (1154–1184) a stal se titulem dědičným.

²⁶ Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Hesla „Ashikaga shogunate“ a „Onin War“

²⁷ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 43

²⁸ Bojovní mniši sóhei 僧兵. Přestože náboženství a zákony zakazovaly nošení zbraní, podíleli se mniši a jejich služební na nepokojích dokonce už v 8. století. Spolu s bohatnutím chrámů a klášterů se dovídáme i o jejich velice častém účastnění se na územních sporech. Nelítostně proti nim vystupoval Oda Nobunaga a byli zákonem zakázáni na počátku období Edo.

Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Hesla „Oda Nobunaga“, „Toyotomi Hideyoshi“, „sohei“. BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. Kapitola „Japan Through Jesuit Spectacles“.

²⁹ Sútry. Základní texty buddhismu, jsou to záznamy promluv zakladatele buddhismu, Siddhártha Gautamy a jeho dialogů s jeho žáky.

silou, ale i posvátnými symboly, korouhvemi a přenosnými svatyněmi, čímž vzbuzovali posvátnou hrůzu.³⁰

³⁰ Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Heslo „sohei“.

VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 128.

CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 31, 32.

3.2. Náboženská situace

Dvěma hlavními náboženstvími, se kterými se museli misionáři vypořádat, byl šintoismus *šintó* 神道 a buddhismus *bukkjó* 仏教. Šintoismus je tradiční japonské náboženství, o kterém existují doklady už z nejstarších období japonské historie, komplexnější rituály a praktiky se později vyvinuly v období Jajoi 弥生時代 (300 př. n. l. – 300 n. l.). Náboženství kombinuje uctívání přírody spolu s úctou k předkům.

Buddhismus byl do Japonska zanesen v 6. století, konkrétně v roce 538 z Koreje (552 podle Japonské kroniky Nihon šoki 日本書紀) a byl doporučen jako dobré náboženství. Po bojích, ve kterých proti sobě na jedné straně stál rod Soga 蘇我 a na druhé zejména rod Mononobe 物部氏 a Nakatomi 中臣氏, vyhrála strana Sogů, propagující buddhismus, což znamenalo jeho postupný rozvoj. Za vlády císařovny Suiko 推古天皇 (554–628) se buddhismus dočkal velké přízně ze strany regenta císařovny, prince Šótokua 聖徳太子 (574–622). Zakládal mnoho chrámů, vydal edikt na podporu buddhismu a přisuzují se mu i psané komentáře k sútrám. Rozmachu buddhismu pomohl i císař Šómu 聖武天皇 (701–756), když vydal v roce 741 nařízení, aby byl v každé provincii zbudován na státní náklady chrám.³¹

Buddhismus se tím, na rozdíl od křesťanství, poměrně bezbolestně integroval do japonské společnosti a dokonce se dá říci, že z velké části splynul s domácím šintoismem. Stalo se tak díky teorii hondži *suidžaku* 本地垂迹, neboli, šintoistická božstva byla ztotožňována s bosacu 菩薩 (bódhisattva – svatý, který může vstoupit do nirvány, ale namísto toho pomáhá k vykoupení ostatním), nebo byly buddhistické obřady přijaty jako jakési rozšíření či obohacení stávajících praktik a buddhové pouze doplňovali už existující panteon.³² Tak se stalo, že mezi šintoismem a buddhismem obyčejní lidé prakticky nerozlišovali.³³

Oproti tomu křesťanství je náboženstvím, které je ve výlučném vztahu k jakémukoli jinému náboženství. Tato jeho vlastnost vytvářela třecí plochy, které způsobily misionářům, stejně jako novým věřícím, mnohé nesnáze.

³¹ Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Hesla „Shotoku, Prince“, „buddhism“, „kokubunji“, „Suiko, Empress“, „Shomu, Emperor“.

³² VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986. str. 95.

Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Heslo „honji suijaku“.

³³ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 31.

KAPITOLA 4. Počátky misíí, František Xaverský v Japonsku (1549–1551)

Protože se jako první Evropané dostali na japonské území Portugalci, není s podivem, že i prvním řádem, který se hlásání Božího slova ujal, se stali portugalští jezuité. Tento řád katolické církve, byl v porovnání s ostatními tehdy aktivními řády velice mladý. Založen byl roku 1534 Ignácem z Loyoly (1491–1556) a jeho hlavní náplní se měla stát misijní a pastorační činnost. O sedm let později, v roce 1540, byl uznán papežem Pavel III. Na rozdíl od některých i stovky let působících řádů, mezi něž patřili benediktini či františkáni, jezuité formálně fungovali jako řád pouze devět let, když se první z nich, František Xaverský, dostal do Japonska. V porovnání s ostatními řády také byli jezuité řádem s daleko náročnějším režimem. Vysoká disciplína a bezmezná poslušnost byly kvality očekávané od každého člena.

Politický chaos a neexistence centrální vlády byly pro misionáře zároveň výhodné i nevýhodné. Protože bylo v Japonsku mnoho malých území, nepřátelství a nepřijetí na jednom území neznamenovalo odmítnutí na území jiném.³⁴ Na druhou stranu, vzhledem k častým změnám mohl být kníže, který křesťanství podporoval, kdykoliv přemožen. Časté přesuny moci znamenaly nejednou i zmaření dlouhodobého misijního úsilí v některých oblastech a ohrožení misionářů na životech. Neexistují sice záznamy, že by v potyčkách přišel o život evropský jezuita, přesto jim bylo mnohdy vyhrožováno a někdy s nimi bylo hrubě zacházeno.³⁵

V období předcházejícím vylodění v Japonsku a v několika měsících poté se František snažil o to, aby byly přeloženy některé pasáže z Bible a další nezbytné texty do japonštiny. Výsledkem této snahy byl katechismus (do dnešní doby se nedochoval), jehož autorem byl Andžiró. František se na překladu samotném nepodílel kvůli svým malým znalostem japonštiny. O úrovni Andžiróovy portugalštiny a tudíž kvalitě jeho překladu se vedou spory. Dle Františka se Andžiró „během osmi měsíců naučil portugalsky číst, mluvit a psát“ a měl „velké schopnosti vcítit se do křesťanského náboženství.“³⁶ Je možné se tedy domnívat, že byl Andžiró vybaven schopnostmi pro překlad katechismu do japonštiny při zachování jeho

³⁴ Pokud by existovala centrální vláda, která by vydala dekret o vyhnání misionářů, jako se tomu stalo v Číně, ztratili by misionáři možnost šířit křesťanství v celé zemi.

³⁵ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str.42.

³⁶ Xaverský, František. *František Xaverský (1506–1552): Výběr z korespondence jezuitského misionáře Dálného Východu*. Kyjov : Velehrad, 2005. str. 98.

jedinečnosti bez zkrácení významu, a také by mu schopnost vcítit se do křesťanského učení měla zabránit v mylném výkladu a tím pádem i v nepřesném překladu. Existovaly však i jiné názory. Například přibližně ve stejné době zmiňuje Nicolò Lancilotto, jezuita a Františkův spolupracovník, že Andžiró „ještě pořád neumí mluvit portugalsky“³⁷.

Další překážkou, se kterou se misionáři v té době potýkali, byla neschopnost Andžiróa získat buddhistické texty pro analýzu i jeho malé vzdělání – nebyl totiž schopen je číst, protože neovládal znaky. Uměl číst pouze slabičné písmo kanu.³⁸

Družina Františka Xaverského, která sestávala ještě z dalších dvou jezuitů, bratra Cosmo Torrese a bratra Juana Fernandez, dále pak tři Japonců v čele s Andžiróem a dvou dalších pomocníků, dorazila do Japonska v roce 1549. Místem, kde začali svou misionářskou činnost, byla Kagošima 鹿児島 v knížecí Sacuma 薩摩国 na ostrově Kjúšú 九州. Kníže, který vládl v provincii, pod kterou Kagošima spadala, Šimazu Takahisa 島津貴久, byl velmi mocný muž. Ovládal velkou část ostrova, a protože si uvědomoval úzké spojení, které spolu jezuitští misionáři a portugalští obchodníci měli, a jelikož už od roku 1545 přijížděly do Japonska pravidelně obchodní lodě Portugalců, ze kterých plynuly knížatům velké zisky, nekladl ani misionářům žádné překážky v činnosti.³⁹

Zpočátku byla kázání prováděna tak, že se František postavil před buddhistický chrám a dvakrát denně recitoval nazpaměť naučené pasáže z katechismu či další přeložené texty, jako například modlitby. Další metodou bylo mluvení přes tlumočníka, kterým byl v těchto raných dobách opět Andžiró. Byly zhotoveny kopie katechismu a jezuité je zanechávali nově pokřtěným spolu s instrukcemi, že o nedělích mají číst o životě Krista a o pátých žalmy. Mezi prvními pokřtěnými byli příslušníci Andžiróovy rodiny a příbuzní, ale postupně se komunita rozrůstala i dále.⁴⁰

Křesťanské učení však nenechávalo chladnými ani buddhistické kněze, avšak z naprosto odlišného důvodu. Ti si začali postupně uvědomovat, že pro ně toto náboženství představuje existenční hrozbu a brojili proti němu. Mezi jejich prostředky na očernění jezuitů patřilo šíření pomluv mezi lidem a domáhání se u knížete kroků vůči křesťanství. Nařkli

³⁷ Higašibaba, Ikuo. *Christianity in Early Modern Japan: Kirishitan Belief and Practise*. Boston: Brill, 2001. str. 7.

³⁸ Higašibaba, Ikuo. *Christianity in Early Modern Japan: Kirishitan Belief and Practise*. Boston: Brill, 2001. str. 7.

CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 23.

⁴⁰ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 38.

Higašibaba, Ikuo. *Christianity in Early Modern Japan: Kirishitan Belief and Practise*. Boston: Brill, 2001. str. 5.

dokonce misionáře z toho, že jedí lidské maso a aby svému tvrzení dodali na důvěryhodnosti, rozhazovali krví potřísněné hadry v okolí domů, ve kterých misionáři bydleli. Už v roce 1550 se jim podařilo knížete přesvědčit a výsledkem toho byl edikt, podle kterého hrozila smrt každému, kdo by se nově stal křesťanem. Edikt se však nezabýval lidmi, kteří už pokřtěni byli.⁴¹

Misionáři byli ediktem donuceni Kagošimu opustit. V čele komunity 150 křesťanů zanechali Andžiróa, který ale pod tlakem perzekuce do pěti měsíců uprchl a přidal se k pirátům zvaným wakó 倭寇,⁴² kteří v té době často plenili pobřeží Koreje a Číny. Dřívější křesťan a horlivý překladatel se podílel na násilnostech a byl zabit při jedné z výprav.⁴³ Byl jedním z mnoha Japonců, kteří přijali víru a poté se od ní pod tlakem, nebo protože to bylo výhodné, odvrátili.

Skupina jezuitů se přesunula do Jamaguči 山口, města, které bylo centrem oblasti Suó 周防国, kde vládl mocný Óuci Jošitaka 大内義隆 (1507–1551). Audience u Jošitaky nedopadla nejlépe. Kníže měl sice zájem o Evropu a Indii, když se však začal vyptávat na křesťanství a slyšel, že zavrhuje promiskuitu, rozčilil se a jezuité byli nuceni odejít. Neúspěch je ale neodradil od kázání v ulicích.

Po přibližně dvou měsících kázání bez většího výsledku se František rozhodl vydat do hlavního města, kterým bylo Kjóto 京都. V Kjótu však on a jeho družina pobýli pouze jedenáct dní. Protože se zdálo, že se jim nepodaří získat audienci u císaře, město opustili a vydali se zpět do Jamaguči.⁴⁴

František se v průběhu svého misijního působení setkal s různými lidmi a poznal, že v Japonsku lidé urození i prostí shodně pohrdají lidmi, kteří nejsou dobře oděni. Proto se vzdal oděvu chudých a rozhodl, aby dary, které byly určené pro císaře či šóguna, byly dány

⁴¹ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 37.

⁴² Wakó 倭寇. Termín pro Japonské piráty, kteří plenili pobřeží východní Asie v období od 13. do 17. století. Vrcholu dosáhly jejich aktivity ve 14. století. Jejich aktivity v Koreji měly například na svědomí to, že na nějakou dobu byli Korejci donuceni přejít zpět na směnný obchod, protože množství mincí, které piráti naloupili, bylo příliš velké. Z Koreje byly pořádány i trestné výpravy na Kjúšú, hlavní základnu pirátů, a např. v roce 1380 zničily Korejské bitevní lodě flotilu pirátských lodí čítajících 300–500 plavidel. O drastickou redukci pirátské činnosti se zasloužil Tojotomi Hidejoši poté, co Kjúšú dobyl.

Více: Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Heslo „wako“.

BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. Kapitola „VI. Pirates and Traders“.

⁴³ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 37, 38.

⁴⁴ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 43.

knížeti Óuči Jošitakovi, o kterém František nabyt přesvědčení, že je nejmocnějším mužem v Japonsku. Ten na oplátku poslal stříbro a v dubnu roku 1551 svolil k druhé audienci, na které dovolil propagaci křesťanství a obdaroval misionáře pozemkem.⁴⁵ Od té doby se stalo Jamaguči centrem misijních činností až do roku 1556, kdy byli nuceni město opustit jako důsledek dobytí města rivalským knížetem. Přestože byl Jošitaka, proti kterému se v témže roce vzbouřil jeden z jeho vazalů, přinucen spáchat rituální sebevraždu *seppuku* 切腹, politika jeho nástupců se dále nesla v duchu přátelských vztahů k misionářům.⁴⁶

Františkovo misijní působení v Japonsku skončilo 20. 11. 1551, kdy se nalodil na portugalskou loď směřující do Indie. Události spojené s prací jezuitů v Indii si jej vyžadovaly. Doufal také, že najde nové vhodné misionáře pro Japonsko a zajistí vše potřebné pro japonské misie. Začal také plánovat misijní cestu do Číny, protože předpokládal, že z důvodů kulturní provázanosti Japonska a Číny by případné přijetí křesťanství v Číně znamenalo daleko snazší podmínky pro hlásání v Japonsku.⁴⁷

⁴⁵ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str.44.

Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Heslo „Ouchi Yoshitaka“.

⁴⁶ RIBEIRO, Madalena. **Gaspar Vilela. Between Kyushu and the Kinai**. Bulletin of Portuguese/Japanese Studies, 2007, č. 15, s. 9–27. str. 13,14.

⁴⁷ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 48.

KAPITOLA 5. Průkopníci politiky přizpůsobení se: František Xaverský, Gaspar Vilela, Alessandro Valignano

V raných obdobích byli misionáři často přijímáni s nedůvěrou, nepochopením, bylo jimi pohrdáno nebo k nim byli dokonce Japonci otevřeně nepřátelští. To ztěžovalo jejich činnost a ústilo v malý počet konverzí či zákaz hlásání a vypovězení misionářů z knížectví. Bylo proto zapotřebí nalézt cestu, jak získat důvěru.

Jak bylo zmíněno, už i František Xaverský poznal, že Japonci bez ohledu na postavení ve společnosti dávají velký důraz na zevnějšek a pohrdají lidmi, kteří nejsou řádně oblečeni. Portugalští mniši byli zvyklí nosit černé bavlněné hábity, a protože kvůli tomu nebyli bráni vážně, nechal František rychle nakázat jejich výměnu za oranžové róby z hedvábí, jaké nosili buddhističtí kněží. Chtěl si tím získat nejméně stejný respekt, jako měli oni.⁴⁸ Evropský způsob žebravých mnichů v roztrhaných hadrech japonské společnosti nevyhovoval.

I v řeči bylo nutno se naučit správně volit úroveň zdvořilosti. V prvních měsících kázání nařídil František Xaverský svému společníku Juanu Fernandezovi, aby i s knížaty mluvil stejným jazykem, jako oni mluví ke svým poddaným. Od tohoto velice nezdvořilého jednání bylo ale později upuštěno.⁴⁹

Znaky adaptace vykazovala také práce Gaspara Vilely, který se se svým jezuitským bratrem na cestě do Kjóta v roce 1559 oblékli do kimon, ostříhali se dohola a oholili si vousy.

Jezuité kázali lidem bez rozdílu pohlaví, sociálního postavení. Stejně tak i jejich pomoc sahala napříč společenskými vrstvami. Jinými slovy, kázání Božího slova šlo ruku v ruce s charitativní činností, která byla denním chlebem misionářů.⁵⁰ Pozornost, se kterou se na chudé a nemocné obraceli, však hatila jejich práci se zbytkem populace. Nemocní a obzvláště malomocní byli bráni jako zdroj nečistoty. Jezuité zakládali v Japonsku nemocnice

⁴⁸ HOEY, Jack B. III. **Alessandro Valignano and the Restructuring of the Jesuit Mission in Japan, 1579–1582.** <http://digitalcommons.liberty.edu/eleu/vol1/iss1/4/>, (10. 4. 2011). str. 23.

RIBEIRO, Madalena. **Gaspar Vilela. Between Kyushu and the Kinai.** *Bulletin of Portuguese/Japanese Studies*, 2007, č. 15, s. 9–27. str. 15.

⁴⁹ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions.* New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 40.

⁵⁰ Misionáři například těžce nesli, že japonské ženy zabíjely novorozeňata, aby se vyhly výdajům za stravu atp., proto stavěli i domovy pro chudé děti s cílem tomu zabránit.

CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions.* New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 58.

a starali se i o nemocné, jejichž onemocnění byla nakažlivá.⁵¹ Stigma křesťanství jako náboženství chudých přetrvávalo dlouho a situace se změnila k lepšímu až v roce 1563, kdy v Kjótu proběhla veřejná debata mezi jezuitou Lourencem a dvěma japonskými učiteli. V debatě drtivě zvítězil Lourenco a to vyústilo nejen v lepší přijetí křesťanství u široké veřejnosti, ale i v mnoho nových křtů a znamenalo výrazné zlepšení situace pro misii v oblasti Kinai. V témže roce se na Kjúšú nechal pokřtít i kníže Ómura Sumitada 大村純忠 (1533–1587). Obě tyto události znamenaly velký posun v obecném nazírání na křesťanství.⁵² Později se změnila i politika jezuitů v přijímání pacientů. Alessandro Valignano ve svém „Sumario“ z roku 1583 zmiňuje, že služby nemocnice budou limitovány pouze křesťanům a to jen těm, kteří patří ke kastě samurajů či aristokracie. Na obhajobu uvádí, že není možné poskytnout pomoc všem. Poskytnutí pomoci chudým by dělalo jezuitům špatné jméno.⁵³ Taková politika zástupců křesťanské víry je do značné míry morálně diskutabilní, zároveň však dokazuje míru přizpůsobení se japonským zvyklostem.

Na poli přizpůsobování se místním poměrům v Japonsku byl nejvýznamější osobností Alessandro Valignano. Do Japonska se dostal roku 1579 a s hrůzou zjistil, že vedoucí japonské misie, Francisco Cabral (1529–1609), nastolil politiku arogance a odmítal jakoukoliv formu kulturní asimilace, zacházejíc až do extrémů. Podle něj se Evropané nemuseli snažit učit se japonsky či o japonské kultuře a dokonce o něm Valignano zmiňuje, že se „*Cabral smál myšlence, že by se jezuité měli učit [japonský] jazyk.*“⁵⁴ Člověk, který zakázal nošení hedvábí, odmítal se zřící masa, byl proti svěcení Japonců na kněze a všeobecně se nestaral o kulturní adaptaci, byl hrozbou pro budoucnost misie jako takové. Okolo roku 1580, kdy čítala křesťanská obec 130000 hlav, reálně hrozilo, že se lidé začnou od církve odvracet. Některá knížata trpěla Cabralovo chování jenom kvůli ziskům, které měla z obchodu s Portugalci.

Valignano se urychleně snažil situaci zvrátit a naopak usiloval o maximální jednotu s japonskými zvyklostmi. Napsal podrobný návod o sedmi částech, který se zabýval správným chováním. Jeho kapitoly byly následující:

1. Jak si získat a udržet autoritu při jednání s Japonci

⁵¹ RIBEIRO, Madalena. **Gaspar Vilela. Between Kyushu and the Kinai.** Bulletin of Portuguese/Japanese Studies, 2007, č. 15, s. 9–27. str. 15.

⁵² RIBEIRO, Madalena. **Gaspar Vilela. Between Kyushu and the Kinai.** Bulletin of Portuguese/Japanese Studies, 2007, č. 15, s. 9–27. str. 21, 22.

⁵³ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 204.

⁵⁴ HOEY, Jack B. III. **Alessandro Valignano and the Restructuring of the Jesuit Mission in Japan, 1579–1582.** <http://digitalcommons.liberty.edu/eleu/vol11/iss1/4/>, (10. 4. 2011). str. 33.

2. *Jak si získat důvěru křesťanů*
3. *O formách zdvořilosti, kterých si Otcové a bratři⁵⁵ musí všítat*
4. *Způsoby, které je třeba si osvojit při předávání a přijímání sakazuki a sakasama (rýžové víno a zákusek)*
5. *Způsoby, které si Otcové a bratři musí osvojit při jednání spolu navzájem i s ostatními členy domácnosti*
6. *Způsob přijímání velvyslance a dalších významných osob. Nutnost posláni pozvánek a přípravy darů*
7. *Jak mají být stavěny naše domy a kostely v Japonsku⁵⁶*

Valignano nechtěl po ostatních jezuitích „jen“ to, aby se naučili pro Evropana složitou řeč, ale požadoval po nich daleko více. Museli se spokojit se stejnou stravou, kterou jedli Japonci, což znamenalo vzdát se masa. Museli se naučit složitá pravidla etikety a také čistotě a hygieně. Stalo se povinností každého člena řádu, aby se alespoň jednou do týdne vykoupal. I po tomto nařízení, co se týče hygieny, Evropané zaostávali, neboť Japonci byli zvyklí koupat se každý den.⁵⁷ Z kapitoly 7 Valignanova manuálu je rovněž vidět, že ani nejmenší detaily při stavbě budov nesměly být přehlédnuty. V sídlech misionářů bylo možno najít místnost či samostatný domek určený pro čajový obřad, čašicu 茶室. Všichni byli obeznámeni s čajovým obřadem stejně jako s podáváním sake. Museli se také naučit se ovládat a vyvarovat se všech vnějších projevů emocí. Všechny buddhistické a šintoistické svátky však byly ze strany misionářů ignorovány.⁵⁸

Avšak zvykem, který měl na svědomí snad nejvíce vrásek na čele jezuitů a znamenal obrovskou finanční zátěž, bylo předávání darů. V rámci správných společenských mravů bylo nezbytné, aby byli obdarováni lidé, od kterých byla vyžadována nějaká služba, stejně jako při každé návštěvě výše postavených osob či knížete nesměli přijít misionáři s prázdnými rukama, nezávisle na jejich postoji vůči křesťanství. Jinými slovy, i kníže, který byl jeho

⁵⁵ Hierarchie jezuitského řádu v Japonsku. Nejvýše stáli tzv. Otcové, Japonsky bateren 伴天連. Na nižším stupni stáli bratři iruman イルマン. Většina bratří byli Evropané, ale v roce 1592 mezi nimi bylo i 70 Japonců. Nejnižší, pokud nepočítáme sluhy, byli dódžuku 同宿, kteří sestávali z pomocníků a katechetů. Valignanův manuál určil nejen mezi těmito skupinami jasná pravidla chování.

Slova iruman a bateren nejsou původní japonské výrazy, jsou to výpůjčky z portugalštiny přizpůsobené japonské fonetice – bateren pochází od slova „padre“ neboli „otec“, kdežto iruman má svůj původ ve slově „irmão“, „bratr“.

⁵⁶ HOEY, Jack B. III. **Alessandro Valignano and the Restructuring of the Jesuit Mission in Japan, 1579–1582.** <http://digitalcommons.liberty.edu/elevol1/iss1/4/>, (10. 4. 2011). str. 28.

⁵⁷ HOEY, Jack B. III. **Alessandro Valignano and the Restructuring of the Jesuit Mission in Japan, 1579–1582.** <http://digitalcommons.liberty.edu/elevol1/iss1/4/>, (10. 4. 2011). str. 27, 28, 29.

⁵⁸ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 213.

zavilý odpůrce, musel být obdarován. Pokud dar přijal, zpravidla mírnil či rušil protikřesťanské edikty. V neposlední řadě, misionáři byli jakožto japonsky mluvící Evropané atrakcí a mnoho lidí všech společenských skupin je chodilo navštěvovat, aby si nechalo vysvětlit křesťanskou nauku či jen ze zvědavosti. Nebylo přípustné kohokoliv odmítnout. Všichni bez rozdílu museli být zdvořile přijati a na konci návštěvy jim musel být předán dar na rozloučenou. Jezuité se snažili tomuto zvyku vyhnout, nebo jej alespoň změnit, protože pro ně představoval existenční problémy a dary od evropských králů a Vatikánu byly nepravděelné a nikdy nedošly v plné výši. Tyto snahy se však setkaly s nepochopením a pomluvami, křesťanská knížata nevyjímaje.⁵⁹ Nezbylo jim tedy než se zvyku podřídít.

⁵⁹ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 113, 114.

HOEY, Jack B. III. **Alessandro Valignano and the Restructuring of the Jesuit Mission in Japan, 1579–1582.** <http://digitalcommons.liberty.edu/elevol1/iss1/4/>, (10. 4. 2011). str. 38.

KAPITOLA 6. Období lokálního pronásledování a postupného rozmachu církve (1551–1568)

Období po odchodu Františka Xaverského lze nazvat raným obdobím křesťanství v Japonsku. Vytvořila se dvě velká centra misí. Prvním z nich byly provincie na ostrově Kjúšú a západním cípu ostrova Honšú s centrem v Jamaguči, druhým centrem bylo hlavní město Kjóto a jeho okolí.

Protože se spolu s misionáři objevovaly i Portugalské obchodní lodě, snažilo se mnoho knížat vycházet misionářům vstříc a umožnit jim jejich činnost. Křest a otevřená podpora křesťanství však pro ně byla mnohdy příliš riskantní. Buddhističtí kněží proti takovým knížatům rozněcovali vzpoury a snažili se je sesadit, nicméně politika tolerance se obvykle vyplácela.⁶⁰

Protože v tomto období připlouvaly obchodní lodě z Evropy zvané kurofune 黒船,⁶¹ prakticky výhradně v oblasti Kjúšú a nepluly dále k hlavnímu městu, panovaly mezi jezuiti názory, že věřící v Kjótu jsou ve své víře opravdovější. Neměli totiž ze křtu a podpory misí žádný profit. Příkladem byl Macuura Takanobu 松浦隆信 (1529–1599) – „*když vše naznačovalo, že se výpravy portugalských obchodníků staly pravidelnými, nebyl už žádný důvod misionáře dál podporovat*“⁶² a kníže proto vydal protikřesťanský edikt.

Buddhističtí kněží jasně cítili hrozbu křesťanství. Existují teorie, že v nejranějších fázích šíření křesťanství proti němu nijak nezasahovali a pronásledování a nekompromisní přístup se naučili až od misionářů a konvertitů samotných. Přístup ostatních buddhistických sekt k sektě Ničiren 日蓮宗⁶³ ale jasně dokazoval, že jim persekuce „heretických“ sekt nebyla

⁶⁰ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. Ponejvíce v kapitolách „II. Francis Xavier in Japan“, „III. Work of the Early Missionaries“ a „IV. Rapid Growth of the Church“.

⁶¹ Kurofune 黒船. Termín používaný Japonci pro všechny lodě ze západu a všechny lodě postavené v Japonsku v západním stylu od 16. století do konce období Edo 江戸時代 (1603–1868). Měly totiž černou barvu, což je odlišovalo od ostatních lodí používaných v Číně a jihovýchodní Asii. V kontextu této práce jde však především o lodě obchodní.

Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Heslo „kurofune“.

BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. Kapitola „III. Christianity and Kurofune“.

⁶² RIBEIRO, Madalena. **Gaspar Vilela. Between Kyushu and the Kinai**. Bulletin of Portuguese/Japanese Studies, 2007, č. 15, s. 9–27. str 17, 19.

HOEY, Jack B. III. **Alessandro Valignano and the Restructuring of the Jesuit Mission in Japan, 1579–1582**. <http://digitalcommons.liberty.edu/elevol1/iss1/4/>, (10. 4. 2011). str. 24.

⁶³ Sekta založená v roce 1253 mnichem Ničirenem 日蓮. Byla známá svým nekompromisním přístupem vůči ostatním sektám – politikou šakubuku 折伏 (zlom a podmaň si). Byla velice populární a v polovině 15. století

cizí.⁶⁴ Jejich častou taktikou bylo odrazování lidí od poslouchání výkladu víry, prohlašování křesťanství za falešné náboženství a rozšiřování pomluv – například, že misionáři jedí lidské maso, či že v jejich příbytcích byly nalezeny kosti dětí. Verbální útoky na misionáře ale nebyly zdaleka to nejhorší, co mniši dokázali. Jejich moc dokazuje i to, že kníže Ótomo Jošišige 大友義鎮 (1530–1587), který byl velkým příznivcem křesťanství, se po dlouhou dobu neodvážil přijmout křest. Báł se, že by toho využili buddhističtí kněží a svrhli jej.⁶⁵ I přesto musel právě on jejich intrikám často čelit. Protože se kněží nemohli smířit s tím, že jim vládne prokřesťanský kníže, vyvolali proti němu vzpouru a dokonce při jedné příležitosti, když bylo jedno z jeho měst, Hakata 博多, obléháno, otevřeli brány nepříteli.⁶⁶

S misionáři se ale snažili vypořádat i mírovými prostředky a poukazovali na to, že buddhismus a křesťanství se liší pouze drobnými detaily. Podle nich nebyl žádný důvod, aby lidé přecházeli ke křesťanství, protože jsou Boží zákony prakticky totožné s Buddhovými zákony *buppó* 仏法. Jako všechny buddhistické sekty od sebe navzájem, i křesťanství se od nich odlišuje pouze v maličkostech. Tomu zčásti napomáhal i Andžiróuv překlad náboženských textů z portugalštiny. Jeho porozumění buddhismu i křesťanství bylo omezené a v mnoha případech použil pro ryze křesťanské pojmy slova s buddhistickým podtextem.⁶⁷ Uplynulo mnoho měsíců, než si začali jezuité nepřesnosti v překladu uvědomovat a napravovat je. Zpočátku si o nich mnoho lidí myslelo, že jsou stoupenci nové buddhistické sekty, která se do Japonska dostala z Indie. Na odpovídající reakci ze strany jezuitů, kteří tento problém překladu nazývali „d'ábelským klamem,“ měl z velké části zásluhu Balthasar Gago (1520–1583). V Evropě se čtyři roky zabýval studiem gramatiky a patřil do druhé vlny misionářů. Poslán byl samotným Františkem Xaverským. Zastával názor, že by problémová slova měla být nahrazena slovy portugalskými či latinskými, protože „*nové věci přece jen*

byla polovina obyvatel Kjóta jejími příslušníky. Byla velkou autonomní silou než v roce 1536 zničily mnišské armády z hory Hiei jejich sídla. Později je pronásledoval i vojevůdce a sjednotitel Japonska Oda Nobunaga. Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Heslo „Nichiren Sect“.

⁶⁴ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 64.

⁶⁵ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 58.

CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 62.

⁶⁷ Několik případů nepřesných překladů: výraz Bůh bylo překládán jako dainiči 大日 (neboli jeden z pěti buddhů). Tuto chybu si uvědomil už František Xaverský a zavedl používání výpůjčky z latiny Deus (v Japonštině Daiusu 提字子). Jiné výrazy byly ale opraveny až později, například duše – tamaši 魂 (japonský výraz nerozlišuje vegetativní a racionální duši), nebe – džódo 浄土 (ráj buddhy Amidy, tzv. Čistá země), peklo – džigoku 地獄 (buddhistický termín pro peklo). V neposlední řadě také misionáři nazývali Boží zákony termínem *buppó* 仏法 (Buddhovy zákony) a sebe sama nazývali nevědomky buddhistickými mnichy, só 僧.

potřebují nová slova a ta, která tu lidé používali, mají velice rozdílné konotace od myšlenek, které potřebujeme vyjádřit. Jsou pouze dva způsoby, jak tento problém vyřešit – buď budeme s ohledem na daná slova všelijak vysvětlovat co znamenají, nebo je změníme úplně. Toto by muselo být provedeno asi s 50 slovy.“ Poté, co byly problematické výrazy nahrazeny novými, proběhla v mladé křesťanské komunitě vlna odklonů od víry. Opustili ji lidé, kteří do ní vstupovali s přesvědčením, že se stávají členy buddhistické sekty. Na druhou stranu už ale nebylo možné si křesťanství s buddhismem splést. Reforma byla dokončena v roce 1555 a terminologie se ujala i mezi nevěřícími. Mezi Gagovy další významné počiny patří sepsání materiálů proti tvrzení buddhistických mnichů, že křesťanství a buddhismus jsou téměř totožné. Pro tyto spisy je charakteristické ostré vyhranění se vůči buddhismu. Memorandum dostalo oficiální podporu od knížete Jošišigeho.⁶⁸

První mučednická smrt na japonském území, konkrétně v městě Hirado 平戸 na ostrově Kjúšú, spadá do roku 1557. Ke kříži, který byl vztyčen ve městě pro potřeby věřících, chodili křesťané v průvodech ráno a večer. Po zbytek dne byl hlídán strážemi, aby nebyl poškozen či znesvěcen, protože situace ve městě mezi křesťany a přívrženci buddhismu byla značně vyhrocená. Ke kříži chodila i služebná nevěřícího pána, který jí hrozil smrtí, pokud bude ke kříži chodit i nadále. Jednoho rána ji pán potkal na zpáteční cestě od kříže a popravil ji mečem.⁶⁹

Na neúspěšnou misi Františka Xaverského o založení centra pro misijní činnost v hlavním městě navázal Gaspar Vilela. Představený jednoho z buddhistických klášterů na hoře Hiei poslal misionářům dopis, že by se rád dozvěděl více o jejich nauce, a Vilela byl vyslán, aby uspokojil jeho zájem. V době, kdy dorazil na horu Hiei už byl představený mrtev. Vilela se proto rozhodl, že začne činnost přímo v Kjótu.⁷⁰

Na rozdíl od Kjúšú se v oblasti Kinai nemohl Vilela a ostatní jezuité spoléhat na pomoc obchodních lodí, musel tedy vsadit na přirozenou zvědavost Japonců, kterou jejich odlišný vzhled a zvyky budily. Měli však velké problémy najít příbytek, při různých příležitostech byli nuceni opustit své obydlí a nezdědka museli čelit i nepřátelství obyčejných

⁶⁸ CIESLIK, Hubert. **Balthasar Gago and Japanese Christian Terminology.** <http://pweb.sophia.ac.jp/britto/xavier/cieslik/ciejmj02.pdf>, (10. 4. 2011). str. 1, 3, 4, 5.

CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions.* New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 55.

⁶⁹ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions.* New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 61, 62.

⁷⁰ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions.* New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 63.

lidí i úřadů.⁷¹ I přes audienci u šógunu, kterým byl v té době Ašikaga Jošiteru 足利義輝 (1536–1565), se jim nepodařilo zajistit si dokonce ani právo na pobyt v Kjótu. To se jim podařilo až o něco později díky podpoře od knížete Mijoši Nagajošiho 三好長慶 (1522–1564).⁷²

Misie se rozvíjela velice pomalu a počet pokřtěných byl nízký. Situace se obrátila až v roce 1563. Buddhističtí kněží se snažili zastavit veřejnou kritiku, kterou sklízeli od jezuitů a obrátili se s dokumentem, ve kterém se dožadovali protikřesťanského ediktu, na Macunaga Hisahideho 松永久秀 (1510–1577). Ten ustanovil dva komisaře, kteří měli určit, zda je nové učení opravdu tak špatné, jak o něm buddhističtí kněží tvrdí. Po rozhovorech s Vilelou přestoupili oba komisaři na křesťanství a následoval první masový křest v Japonsku, při kterém bylo pokřtěno téměř 600 lidí, včetně několika významných osob.⁷³

Rozvoj kjótské misie zastavily události roku 1565. Ašikaga Jošiteru, který se přikláněl na stranu křesťanství postupem času čím dál více, byl zavražděn a s ním většina členů jeho rodiny. Šógunovi přívrženci byli vyhnáni z hlavního města. Buddhističtí kněží se chopili příležitosti a i když se jim jejich prosby o popravu misionářů nepodařilo prosadit, přece jen od císaře obdrželi edikt prohlašující křesťanství ohavným, následkem čehož nemohli jezuité tři roky pobývat v Kjótu.⁷⁴

⁷¹ RIBEIRO, Madalena. **Gaspar Vilela. Between Kyushu and the Kinai.** Bulletin of Portuguese/Japanese Studies, 2007, č. 15, s. 9–27. str. 19.

⁷² RIBEIRO, Madalena. **Gaspar Vilela. Between Kyushu and the Kinai.** Bulletin of Portuguese/Japanese Studies, 2007, č. 15, s. 9–27. str. 20.

⁷³ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions.* New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 72, 73.

RIBEIRO, Madalena. **Gaspar Vilela. Between Kyushu and the Kinai.** Bulletin of Portuguese/Japanese Studies, 2007, č. 15, s. 9–27. str. 21.

⁷⁴ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions.* New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 74.

KAPITOLA 7. Oda Nobunaga a rozkvět církve za jeho podpory (1568–1582)

Časté boje a neustálé přesuny moci mezi knížaty začaly v této době dostávat zcela konkrétní obrysy. Mocných knížat zbylo z původního počtu jen zlomek a i mezi nimi se vynořil jeden, který dosahoval větších úspěchů než ostatní, Oda Nobunaga 織田信長 (1534–1582). K moci se dostal po smrti svého otce v roce 1551 a okolní knížectví si začal podrobovat jedno po druhém hned poté, co upevnil svou vlastní pozici pána Nagojského hradu. V okamžik jeho smrti v roce 1582 byla pod jeho nadvládou celá třetina Japonska.⁷⁵

O tom, že měl Nobunaga o misionáře, ale i o evropské dovednosti a vynálezy velký zájem, nemůže být pochyb. Ještě předtím, než se dostal k moci, už v roce 1549, nakoupil střelné zbraně a nechal vytvořit jednotku střelců, což mu pomohlo v mnoha bitvách a stal se tak jedním z prvních, kteří nezpochybnitelnou taktickou výhodu střelných zbraní v Japonsku využili.

Nobunagu ale nespojoval s evropskými misionáři jen zájem o jejich technologie, ale i jejich nesmlouvavé vystupování proti buddhistickým mnichům. Armády mnichů představovaly pro Nobunagu velkou hrozbu a nepřitele, kterého nebylo snadné si podmanit. Protože se také často přidávaly na stranu jeho nepřátel, nemohl si dovolit je ignorovat a byl ochoten využít všech prostředků, které mu skýtaly možnost k jejich oslabení.

Přestože Nobunaga a misionáři cítili nelibost k buddhistickým kněžím z naprosto odlišných důvodů, projevoval Nobunaga misionářům neměnicí se přízeň. Nobunaga byl vůči všem vyznáním skeptický a v jezuitských dopisech do Evropy se lze dočíst o tom, že se vzdali nadějí na to, že by se někdy na víru obrátil. Na druhou stranu ale o něm píší: *„Zdá se, že byl tento muž vybrán Bohem, aby otevřel a připravil cestu pro naši svatou víru, aniž by rozuměl tomu, co činí, neboť nejenže nemá respekt pro Kami a Hotoke,⁷⁶ které Japonci uctívají s takovou zbožností, ale je také úhlavním nepřitelem a pronásledovatelem buddhistických kněží, poněvadž mezi různými sektami mnoho je bohatých a mocných a svou opozicí jej přivedli do mnoha tísní. Na druhou stranu, s jakým nepřátelstvím se staví k mnichům a jejich sektám, s takovou dobrou vůlí se obrací k našim Otcům, kteří kážou Boží zákon, tudíž jim*

⁷⁵ Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Heslo „Oda Nobunaga“

⁷⁶ Kami – šintoistická božstva; Hotoke – Buddha.

prokázal mnoho dobrodiní, že i jeho poddaní jsou naplnění úžasem a netuší, co tím zamýšlí.⁷⁷

Nobunagovy postoje zcela jasně dokumentuje například to, že neváhal na stavbu hradu Nidžó 二条城 použít kameny a vnitřní vybavení z buddhistických chrámů v okolí.⁷⁸

Mezi nejznámější akce proti buddhistickým mnichům patří zničení chrámového komplexu Enryakudži 延暦寺 na hoře Hiei 比叡山. Mniši tohoto chrámu byli příslušníky sekty Tendai 天台宗 a patřili k významné vojenské síle v oblasti a Nobunaga se je rozhodl rozdrtit poté, co podpořili jeho nepřátele, Asakura a Asai. V září 1571 obklíčil komplex s 30000 muži. Přestože někteří muži namítali, že je to místo svaté a přestože se mu někteří obklíčení mniši snažili nabízet úplatky, nedbal na to s tím, že se mniši odchýlili od svého učení a vedou zhýralý život. Nejprve zničil všechny vesnice v okolí a nechal pobít všechny, kteří se nestačili schovat. Ničil a spaloval také všechny symboly buddhismu a šintoismu, jako například Mikoši 神輿⁷⁹ a další posvátné vozy užívané při svátcích. Následoval masakr mnichů a vesničanů včetně žen a dětí, kterých bylo přibližně 3000. Nobunaga tímto dokázal, že nemá žádný respekt ani strach z náboženství a vyslal tím jasnou zprávu všem ostatním mnichům.⁸⁰

V roce 1576 udělal Nobunaga svým hlavním sídlem město na březích jezera Biwa u hradu Azuči 安土城, které nechal stavět od roku 1568. V novém městě nedovolil stavbu žádného buddhistického chrámu kromě jednoho, zasvěceného jemu samotnému. Misionáři však dostali pozemek, aby na něm mohli chrám postavit, čehož také hbitě využili.⁸¹

Nebyl to však pouze Nobunaga, kdo podporoval křesťany a přispěl svým dílem k nevídanému rozmachu církve během tak krátké doby. Velice příznivé podmínky pro misijní činnost panovaly i v oblasti Kjúšú. Již dříve zmíněný první křesťanský kníže Japonska, Ómura Sumitada, se totiž rozhodl proměnit svou doménu na křesťanskou. Studoval

⁷⁷ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 83.

⁷⁸ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 59.

⁷⁹ Mikoši 神輿 je přenosná šintoistická svatyně, užívaná při svátku Ekiđžinsai 疫神祭, kdy byla nošena vesnicí či městem pro utišení zlovolných božstev, o kterých se věřilo, že působí epidemie. Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Heslo „mikoshi“.

⁸⁰ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 69, 70, 71.

Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Hesla „tendai sect“ a „Enryakuji, burning of“.

⁸¹ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 85.

křesťanství, nechal převracet modly a vybavil misionáře stráží, aby nedošli k úhoně. Za dobu sedmi měsíců tam tak díky jeho politice došlo přibližně ke dvaceti tisícům křtů.

Také další knížata, Ótomo Jošišige 大友義鎮 (1530–1587) a Arima Harunobu 有馬晴信 (1567–1612), byla křesťanství nakloněna, což mělo za následek konverzi prakticky celé oblasti Kjúšú. Arima se nechal pokřtít roku 1580 a jeho zásluhou byly stavěny kostely a školy. V těch se nevyučovalo pouze křesťanství, ale i další západní disciplíny, např. latina, výroba varhan či hodin a další.

Ótomo Jošišige se již dlouho před svým pokřtěním stavěl jako ochránce křesťanství a buddhistickou nauku vnímal jako podřadnou. Jeho manželka byla silně věřící buddhistka a křesťany nenáviděla. Jejich druhý syn se měl stát buddhistickým knězem, ale on to ve svých čtrnácti letech odmítl a vyjádřil touhu nechat se pokřtít. Přes manželčin odpor s tím Jošišige souhlasil a křest proběhl v roce 1575. Mladík spolu s několika společníky urážel hlavy modlám. Přestože si buddhističtí kněží stěžovali, Jošišige se syna zastal. Jošišigeho manželka se snažila dokonce poštvat lid proti misionářům a Jošišigemu se její chování nelíbilo natolik, že se s ní rozvedl a vzal si ženu, která se připravovala na křest. Ten společně přijali v roce 1578.⁸²

Přijetí křtů knížetem působilo symbolicky na všechny vrstvy společnosti a vrhalo na křesťanství lepší světlo. Nepůsobilo tak jako náboženství chudých a často strhlo lavinu dalších křtů mezi poddanými. Například spolu s Arima Harunobuem přijalo křest i 4000 jeho samurajů a 7000 dalších poddaných.⁸³ Růst počtu věřících v období 1568–1582 byl vskutku ohromující a masové konverze byly pro tuto dobu typickým jevem. V roce 1579 bylo již v Japonsku 100 000 pokřtěných, o tři roky později v roce 1582 to bylo podle jezuitů přibližně 150 000. Většina z pokřtěných, 125 000, byla z Kjúšú, z oblastí Arima, Ómura, Hirado, Amakusa, Bungo z ostrovů Gotó. Na ostrově Honšú 本州 v okolí Jamaguči, ale především v hlavním městě Kjótu a okolí, sídlilo zbylých 25 000 křesťanů.⁸⁴

Jezuité si byli dobře vědomi toho, že na masovost přijímání křesťanství na Kjúšú mají vliv portugalské obchodní lodě kurofune. Arima Harunobu a Ótomo Jošišige byli toho

⁸² CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 89, 90.

⁸³ HOEY, Jack B. III. **Alessandro Valignano and the Restructuring of the Jesuit Mission in Japan, 1579–1582**. <http://digitalcommons.liberty.edu/eleu/vol1/iss1/4/>, (10. 4. 2011). str. 24, 25.

⁸⁴ Encyclopædia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Heslo „christianity“.

CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 91.

přístupu zářným příkladem, jakkoliv se jejich vztah postupem času změnil a upevnil, zpočátku byly jejich prokřesťanské akce motivovány z velké části vidinou velkého zisku z obchodu.

Období rapidního růstu počtu věřících a velké podpory ze strany knížat skončilo se smrtí Ody Nobunagy v roce 1582 a začalo období nové. Věřící se museli naučit vypořádat se s pronásledováním na nové úrovni, ze strany vládce, v té době už z velké části sjednoceného Japonska.

KAPITOLA 8. Tojotomi Hidejoši a protikřesťanské edikty (1582–1598)

8.1. Od Nobunagovy smrti po podrobení si Kjúšú

Po smrti Ody Nobunagy, který byl zrazen jedním ze svých generálů a podle dobových zdrojů zahynul vlastní rukou, se k moci dostal další z jeho generálů, Tojotomi Hidejoši 豊臣秀吉 (1537–1598). Poté, co si upevnil moc a rozdrtil opozici, pokračoval v Nobunagově snaze o úplnou nadvládu nad celou ostrovní říší.

Zpočátku byl Hidejoši ke křesťanství stejně benevolentní jako jeho předchůdce. Byl si vědom, že mnoho knížat přijalo křesť⁸⁵ a lze se i domnívat, že po určitou dobu byl i sám křesťanství nakloněn, protože se nechal slyšet, že „*jediná věc, která mu brání stát se křesťanem je zákaz mnohoženství*“.⁸⁶ Stejně jako Nobunaga, ani on neprojevoval žádné sympatie s bojovnými mnichy, například rozdrtil organizaci sekty Džódo 浄土宗, tzv. Ikkó Ikki 一向一揆⁸⁷ v provincii Kii 紀伊. Jeho projevy náklonnosti ke křesťanství lze vidět i v tom, jak se vypořádal s buddhistickými mnichy, kteří si přišli stěžovat na křesťanského knížete Takajama Ukona 高山右近 (1552?–1625). Ten dostal od Hidejošiho panství, ve kterém se rozhodl vymýtit buddhismus a úplně jej konvertovat na křesťanství. Nakázal, aby byly buddhistické „modly“ odstraněny. Buddhističtí kněží je naložili na loď a jeli si stěžovat Hidejošimu. Ten ale do záležitosti nechtěl zasahovat.⁸⁸

Misionáři tedy měli všechny důvody, aby věřili, že pro křesťanství nadmíru příznivá situace bude pokračovat i nadále. Hidejoši také při audienci, kterou udělil roku 1586 Gasparu Coelhovi, jezuitu chválil s tím, že je obdivuhodné, že přišli z takové dálky jen proto, aby hlásali svou víru. Audience se vyvíjela velmi dobře, protože Coelho opouštěl Hidejošiho

⁸⁵ Například Koniši Jukinaga 小西行長 (?–1600), admirál Hidejošiho námořní flotily, který vedl invazní výpravy do Koreje v letech 1592 a 1597. Dále Kuroda Jošitaka 黒田孝高 (1546–1604), Hidejošiho generál, správci měst Ósaka 大阪, Sakai 堺 a mnoho dalších významných osobností.

⁸⁶ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 139, 140

⁸⁷ Ikkó Ikki 一向一揆. Povstání přívrženců buddhistické sekty Džódo šinšú 浄土真宗 v 15. a 16. století. Vojenské akce této skupiny začaly podnikat v 70. letech 15. století poté, co se jejich základnou stala oblast Hokuriku 北陸地方. Povstání se poté rozšířilo do sousedních oblastí a v roce 1488 dokonce zabili vojenského vládce šugo 守護 provincie Kaga 加賀国 a po dobu přibližně jednoho století tam drželi moc. Jejich moc zlomil až Oda Nobunaga v roce 1580.

Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Heslo „ikko ikki“

⁸⁸ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 98, 99.

s dekretem, který povoloval hlásání křesťanství na celém území, které Hidejoši ovládal (a které bylo daleko větší než území ovládané Odou Nobunagou, obzvláště po roce 1590, kdy vítězstvím nad rodem Hódžó 北条 sjednotil celé Japonsko)⁸⁹ a zajišťoval také další výhody. Misionáři tak nebyli povinni ubytovávat vojáky a také byli vyjmuti z některých povinností vůči knížatům.⁹⁰ O to větší zlom proto představovaly události roku 1587.

8.2. Edikt na vypovězení misionářů ze země bateren cuihórei 伴天連追放令

V roce 1586 zaútočil sacumský kníže na državy knížete Ótomo Jošišigeho. K útočícím silám se údajně přidalo i mnoho buddhistických mnichů, pro které znamenala invaze příležitost k ničení kostelů a ostatních křesťanských budov.⁹¹ Jošišige se vydal do Ósaky a snažil se přimět Hidejošioho k tomu, aby zjednal na Kjúšú nápravu. Pro Hidejošioho toto znamenalo výbornou záminku k zásahu a podmanění si Kjúšú, kterou okamžitě využil a s armádou 130000 mužů sacumskou agresi zvrátil. Zároveň se mu povedlo, za pomoci nejen armády, kterou s sebou přivedl, ale i obratné politiky, sjednotit knížata Kjúšú pod svou nadvládou.⁹²

24. červenec 1587 je spojen s Hidejošioho nenadálým obratem proti křesťství. Pro tuto náhlou změnu existuje hned několik důvodů. Jedním z nich byla Hidejošioho pověstná spontánní vznětlivost. Během vojenské kampaně na Kjúšú, když byl Hidejoši v podroušeném stavu, začal jeho dvorní lékař, jehož postoje vůči křesťanství nebyly přátelské, údajně kritizovat křesťanská knížata v čele s Takajama Ukonem 高山右近 a také ničení buddhistických chrámů a šintoistických svatyní. To Hidejošioho natolik podráždilo, že poslal posla ke zmíněnému knížeti s příkazem, aby se vzdal své víry. Pokud by tak neučinil, hrozil Hidejoši odnětím přideleného léna a posláním do exilu. Takajama Ukon tento rozkaz odmítl

⁸⁹ Hidejoši, který ovládal prakticky celé území Japonska včetně Kjúšú, bojoval v roce 1590 ještě s rodem Hódžó 北条. Hódžó Udžimasa a jeho syn Udžinao byli jeho poslední překážkou ve sjednocení Japonska. Po stodenním obléhání hradu v Odaware si Hidejoši vynutil jejich kapitulaci. Více:

Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Hesla „Hojo family“ a „Odawara campaign“

⁹⁰ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 142.

CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 101.

⁹¹ Tato činnost byla vzájemná. Křesťanská knížata dávala často pokyny k bourání buddhistických chrámů a svatyní a k ničení všech symbolů této nauky. Nebylo neobvyklé, že byly nové kostely stavěny na místech zbořených chrámů či byly chrámy pouze upraveny, aby sloužily jako kostely.

⁹² Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Heslo „Toyotomi Hideyoshi“.

s tím, že pro svou víru do exilu půjde s radostí, načež Hidejoši splnil své hrozby a knížete zbavil léna. Zároveň také poslal kurýra k misionářům s následujícími otázkami:

1. *Proč padre tolik dychtí po obracení lidí (na víru) a proč příležitostně dokonce používají sílu?*
2. *Proč ničí šintoistické svatyně a buddhistické chrámy a pronásledují buddhistické kněze namísto uzavření kompromisu?*
3. *Proč jí užitečná zvířata jako jsou koně a krávy?*
4. *Proč kupují Portugalci mnoho Japonců a vyvážejí je do své rodné země jako otroky?*⁹³

Překvapen otázkami a jejich nenadálostí, páter Coelho sepsal odpovědi.

1. *Jediným důvodem, pro který padre přicházejí z takových vzdálených končin do Japonska je jejich touha po záchraně duší, ale používají pouze mírových prostředků k přesvědčování konvertů.*
2. *Protože jsou padre na japonské půdě, kde nemají vůbec žádnou politickou moc, nemůžou používat metody síly, ani kdyby chtěli. Ničení buddhistických chrámů a šintoistických svatyní je proto prací konvertitů, které k tomu vede spontánní náboženská horlivost.*
3. *Ani Portugalci ani padre nikdy nejedí koňské maso, a přestože občas jedí telecí maso, jak tomu je zvykem v Evropě, určitě se toho zdrží v budoucnu, pokud si to panovník přeje.*
4. *Ačkoliv padre neschvalují portugalský obchod s otroky v Japonských přístavech, nemohou jej v praxi zakázat, protože obchod probíhá na Japonské půdě a prodejci jsou Japonci. Hidejoši sám může tuto praxi ukončit tím, že ji výslovně zakáže ve všech přístavech v celé říši.*⁹⁴

Zdá se však, že odpovědi Hidejošiho neuspokojily, protože následující den, 25. července 1587⁹⁵ byli jezuité konfrontováni s jeho ediktem o vypovězení všech padre z Japonska, tzv. bateren cuihórei 伴天連追放令.⁹⁶

⁹³ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 146.

CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 105.

⁹⁴ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 146.

CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 105.

⁹⁵ Zdroje se v datování rozcházejí: Kodansha udává 24. 7. 1587, Boxer až 25.

1. *Japonsko je zemí Kami a to, že do ní padre přišli a hlásají d'ábelskou nauku, je zlá věc.*
2. *Je neslýchané a nevidané, že za tímto účelem padre přišli do Japonska, obracejí lidi na tuto víru a ničí buddhistické chrámy a šintoistické svatyně. Když někomu kníže věnuje léna, města nebo příjem, je to pouze dočasné a příjemce musí dodržovat neporušitelnost zákonů a nařízení Japonska. Burcování lůzy k ohavnostem takového ražení je jednání zasluhující si tvrdý trest.*
3. *Pokud kníže dovolí padre hlásat jejich sektu, jak si křesťané přejí a mají v úmyslu, je to v rozporu se zákony Japonska, jak je již zmíněno výše. Takovou věc nelze tolerovat a jsem (Tojotomi Hidejoši) rozhodnut, že nenechám padre zůstat v Japonsku (na japonské půdě). Proto nařizuji, že si musí do dvaceti dní vyřídit své záležitosti a vrátit se do své země. Pokud by jim někdo během této doby ublížil, bude potrestán.*
4. *Kurofune, která přijíždí obchodovat, je jinou záležitostí. Portugalci mohou nerušeně pokračovat v obchodním styku.*
5. *Od nynějška nejenom obchodníci, ale každý, kdo přichází z Indie, může neomezeně přijít do Japonska, pokud nezasahuje do zákonů buddhistických a šintoistických božstev a tedy jim to dejte náležitě na vědomí.⁹⁷*

Jeho vznětlivost ale nebyla jediným důvodem pro tak radikální rozhodnutí, jakým bylo vypovězení všech padre ze země. Hidejoši totiž cítil, že křesťanství by mohlo být použito jako prostředek kolonizace Japonska ze strany Portugalsko–Španělské unie. Oda Nobunaga se

⁹⁶ Bateren cuihórei 伴天連追放令 patří do protikřesťanských ediktů souhrnně nazývaných kinkjórei 禁教令. Tato nařízení vycházela v obdobích Azuči–Momojama 安土桃山時代 (1568–1600) a Edo 江戸時代 (1600–1868).

Znění ediktu z roku 1587 v originále:

一、日本ハ神國たる処きりしたん國より邪法を授候儀 太以不可然候事
 一、其國郡之者を近付門徒になし 神社佛閣を打破之由 前代未聞候 國郡在所知行等給人に被下候儀は當座之事候。天下よりの御法度を相守、諸事可得其意処 下々として猥義曲事事
 一、伴天聯其知恵之法を以 心さし次第に檀那を持候と被思召候へは 如右日域之佛法を相破事曲事候条 伴天聯儀日本之地ニハおかされ間敷候間 今日より廿日之間に用意仕可帰國候 其中に下々伴天聯に不謂族 (儀の誤りか) 申懸もの之ハ 曲事たるへき事
 一、黒船之儀ハ 商買之事候間格別候之条 年月を経諸事實買いたすへき事
 一、自今以後佛法のさまたけを不成輩ハ 商人之儀は不及申、いつれにてもきりしたん國より往還くるしからず候条 可成其意事

已上

天正十五年六月十九日 朱印

Podrobně rozebírá tento edikt Anno Masaki:

ANNO, Masaki. *Bateren Cuihórei 16 seiki no Ničió taikecu*. 2. vyd. Tokio: Nihon Edita Skuru, 1992.

⁹⁷ ANNO, Masaki. *Bateren Cuihórei 16seiki no Ničió taikecu*. 2. vyd. Tokio: Nihon Edita Skuru, 1992.

takovým myšlenkám jen smál, ale jeho nástupce na pozici vládce Japonska už je na lehkou váhu nebral. Že byly z velké části opodstatněné, dokazují následující příklady.

Už v době, kdy v Japonsku zaváděl svou politiku přizpůsobení se Alessandro Valignano, mu někteří jeho spolubratři navrhovali, že by hlásání křesťanství v Japonsku mohlo být provedeno stejnou formou, jaká měla úspěch v Indii a Latinské Americe, tedy vojensky. Valignano nesouhlasil s tím, že takový postup není v Japonsku možný.⁹⁸

Když se jezuita Coelho dozvěděl o Hidejošioho ediktu, snažil se vzburcovat křesťanská knížata k ozbrojené akci. Když neuspěl, napsal do Manily dopis, ve kterém žádal několik set vojáků se střelnými zbraněmi, kteří by podpořili křesťanská knížata. Požadavek Valignana rozzuřil a pomoc neposkytl, stejně tak se proti návrhu postavila většina jezuitů v Japonsku. Nicméně však svým chováním Coelho dokázal, že části misionářů rozhodně nebyla myšlenka dobytí Japonska cizí.⁹⁹

V neposlední řadě sledoval Hidejoši se znepokojením, že křesťanská knížata byla benevolentní a příliš náchylná k podřizování se misionářům.

Ve dvaceti dnech nebyli jezuité schopni Japonsko opustit, protože žádná loď po následujících 6 měsících neměla v plánu odplouvat. Proto Hidejoši nařídil, aby se všichni shromáždili v přístavu Hirado 平戸. Celkem se zde sešlo 40 otců a 73 bratrů; 47 bratrů byli Japonci.

Kupodivu ale nebylo nařízení prakticky nijak uváděno do praxe. Celkově bylo zničeno asi 60 z celkového počtu 250 jezuitských budov a v Hiradu samotném bylo převráceno několik křížů. Nejenže se Hidejošioho zmocněnci spokojili místo srovnání se zemí s pouhým dočasným uzavřením kostelů,¹⁰⁰ ale dokonce i Hidejoši nařídil svým knížatům, aby se jej nejdříve zeptali, pokud se budou chtít stát křesťany.¹⁰¹

Paradoxně jediným knížetem, který se jal pronásledovat křesťany se zápallem, byl syn Ótomo Jošišigeho (pokřtěný 1587), Ótomo Jošimune 大友義統 (1558–1605). I on byl pokřtěn a bál se, že ho postihne stejný osud, jako Takajama Ukona, neboli zabavení majetku a

⁹⁸ FUJITA, Neil S. *Japan's encounter with Christianity: The Catholic Mission in pre-modern Japan*. New York: Paulist Press, 1991. str. 90.

⁹⁹ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 149.

¹⁰⁰ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 150.

CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 107

¹⁰¹ REISCHAUER, Edwin O; CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*. 2., doplněné vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. str. 81.

vyhnanství. Odmítl proto poskytovat misionářům přístřeší a vydal nařízení, že každý poddaný, který bude jednat na straně křesťanů, bude považován za odpadlého.¹⁰² Jeho počínání mělo za následek i mučednické smrti. Dva z jeho poddaných se odmítli novým ediktem řídit a vzdát se víry, a proto byli popraveni spolu s manželkou a dvěma dětmi jednoho z nich.¹⁰³

Když uplynulo šest měsíců marné snahy jezuitů o zrušení ediktů, během čekání na loď, která by je odvezla z Japonska a nadešla doba vyplutí, přiměl vedoucí japoncké misie kapitána, aby prohlásil, že je jeho loď plná nákladu a není na ní tedy místo pro jezuitu. I přes dary, které kapitán poslal, se Hidejoši velice rozčlil a výsledkem jeho hněvu bylo zničení jezuitských rezidencí v Ósace, Sakai a Kjótu spolu s 22 kostely. Japonské břehy tedy opustili pouze tři misionáři.¹⁰⁴

Protože se situace neměnila k lepšímu, přijel vztahy s Hidejošim urovnat pater Valignano. Kvůli bojům, které vládce plně zaměstnávaly, se spolu oba muži sešli až v roce 1591 a Taikó 太閤¹⁰⁵ mu slíbil přivítat nad vlastními edikty oko za podmínky, že budou jezuité postupovat se skromností a diskrétností.¹⁰⁶

O tom, že Hidejoši nepostupoval důsledně a nevynucoval si prosazování svých výnosů, svědčí i počet členů křesťanské obce. V roce 1587 jich bylo přibližně 200 000 a neustále přibývali noví. Probíhaly další tisícové křty a víra se dál šířila i mezi aristokracií.

Hidejoši sám svůj edikt ignoroval a povolil svým dvořanům, aby nosili růžence a kříže.¹⁰⁷

8.3. Rivalita mezi řády

Až do roku 1593 byli jezuité jediným řádem katolické církve, který působil na území japonských ostrovů. Jiné řády měly totiž na území Japonska zakázanou činnost výnosem papeže Řehoře XIII. z roku 1585. Žádná duchovní osoba, výjma jezuitů, tak nesměla

¹⁰² CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 108.

¹⁰³ Cary uvádí, že v období 1549–1587, neboli v období předcházejícím této mučednické smrti, zemřelo pro víru celkem osm lidí. Pět z nich v Hiradu v roce 1557, jeden v Amakuse 1568 a dva v Hizen roku 1574.

¹⁰⁴ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 109.

¹⁰⁵ Taikó 太閤. Čestný titul, který přijal Tojotomi Hidejoši v roce 1592 poté, co předal úřad kampaku 関白 (funkce regenta za dospělého císaře) svému synu, Tojotomi Hidecuguovi 豊臣秀次 (1568–1595).

¹⁰⁶ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 153.

¹⁰⁷ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 163.

v Japonsku provádět jakékoliv úkony, pokud neměla speciální povolení od papeže. Za porušení papežského rozhodnutí hrozila exkomunikace z církve.¹⁰⁸

Důvody pro takové nařízení vysvětlil Valignano ve svém „Sumario“ z roku 1583: Na japonském území bylo mnoho buddhistických sekt a jednota jezuitů poukazovala na božský původ učení. Odlišné róby a rozmanitost návyků různých řádů by Japoncům nápadně připomínala buddhistické sekty. Dále také byli jezuité, díky dlouholeté tradici svých misí v Japonsku a politice přizpůsobení, navyklí na japonské zvyklosti. Nezkušení členové jiných řádů by svými chybami pouze hatili jejich dílo. V neposlední řadě byla třeba vzít v potaz informovanost Japonců. Jejich jediným zdrojem byly knihy napsané a vytištěné jezuitskými misionáři, kteří tak snadno mohli kontrolovat, které informace se Japonci dozví a které ne. Jinými slovy, představa o Evropě byla v té době mezi Japonci velice zkreslená a jiné řády by ji mohly narušit.¹⁰⁹

V roce 1593 dostala skupina čtyř františkánských mnichů, kteří byli na diplomatické misi z Filipín, audienci u Tojotomi Hidejošiho. Protože byli františkáni Španělé, na rozdíl od portugalských jezuitů, doufal vládce v rozšíření obchodu i se Španěly a chtěl tím dosáhnout nižších cen žádaných komodit.

Jezuité měli z různých míst Asie s františkány špatnou zkušenost. Mezi řády obecně panovala rivalita z náboženských důvodů. Každý řád se snažil dosáhnout co největších úspěchů. V případě jezuitsko–františkánských vztahů se uplatnila ještě národní rivalita mezi Portugalci a Španěly. Už František Xaverský psal ve svém listu portugalskému králi Janu III.: *„Vaše Výsost musí vědět, že tu občas chybí odpovídající horlivost pro služby Boží v důsledku zbožné žárlivosti.(...) Jedni říkají: „To je moje věc!“ Tu zase křičí druzí: „Ne, to udělám já!“ Mezitím třetí: „Já, nebo nikdo!“ Pak ale čtvrtí: „Na mně spočívá celé břímě a já bych se měl dívat, jak někdo jiný sklízí díky a užitek?“ A tak následkem těchto rozdílů v mínění nikdo neopomene dohadovat se, psát, intrikovat, aby dal své vlastní věci žádoucí směr. Takovým způsobem ubíhá čas a s ním čas učinit něco pro Boha, našeho Pána.“*¹¹⁰

Františkáni přišli do Japonska za záminkou diplomatické mise. Na audienci, kterou jim Hidejoši udělil, se mluvilo o obchodu se Španělskem, na kterém měl Hidejoši eminentní

¹⁰⁸ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 119.

¹⁰⁹ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. Kapitola „IV. Rapid Growth of the Church 1571–1582“. BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 156, 157.

¹¹⁰ XAVERSKÝ, František. *František Xaverský (1506–1552): Výběr z korespondence jezuitského misionáře Dálného Východu*. Kyjov : Velehrad, 2005. str. 88.

zájem, a po jejím skončení byl poslán dopis španělskému králi, protože mniši neměli dostatečné pravomoce. Po dobu čekání na odpověď měli podle dohody zůstat v Japonsku, konkrétně Kjótu, nesměli však provádět misijní činnost.¹¹¹

Františkáni však na zákaz, stejně jako na dobře míněná varování příliš nedbali, postavili kapli a začli veřejně kázat a slavit mše. Je možné, že k ignorování Hidejošioho výslovného nařízení vedla františkány vládcova benevolence k jím vydanému ediktu na vypovězení křesťanů z roku 1587. Z Filipín však dorazili další tři mniši s příslibem výhodného obchodu a Hidejoši neprojevoval žádné známky nepřátelství. Až následující incident v něm opět vzbudil vlnu agrese.

8.4. San Felipe

Tojotomi Hidejoši byl mužem velkých plánů. Po sjednocení Japonska, které tak úspěšně začal Oda Nobunaga, uspořádal velké tažení do Koreje v roce 1592.¹¹² Výprava byla finančně extrémně náročná a příslib obchodu, který mu dali františkáni, vládce uvítal a trpěl jejich často arogantní vystupování dané neznalostí japonské kultury a jejich stylem misijní činnosti velice odlišným od jezuitů.

Korejské tažení a následné přibližně tříleté vyjednávání nebylo jedinou obtíží, se kterou se Hidejoši musel potýkat. Oblast Gokinaí totiž v roce 1596 postihlo rozsáhlé zemětřesení a srovnalo se zemí mnoho budov, což zatížilo Hidejošioho pokladnu ještě více.

Do tohoto pro Hidejošioho tísnivého období ztroskotala na březích ostrova Šikoku 四国 španělská galeona San Felipe. Kníže, na jehož území námořníci s obtížemi vynosili náklad, který měl hodnotu přibližně 1 500 000 stříbrných peso, si z něj většinu přivlastnili. Španělé vyslali dva důstojníky spolu se dvěma františkány do Kjóta k Hidejošimu s prosbou, aby zakročil. Ten byl postaven před velmi složitou volbu – buď mohl zařídit, aby se drahocenný náklad dostal zpět do rukou Španělů nebo jej mohl zabavit ve vlastní prospěch. Jeho rádce,

¹¹¹ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 120.

¹¹² První Hidejošioho vojenská výprava do Koreje, rok 1592. Po invazi v Pusanu 23. 5. 1592 postupovaly japonské jednotky bez větších problémů, protože korejské jednotky byly na útok špatně připraveny. 11. 6. už byly jednotky v Soulu. Poté se však objevily obtíže, japonská námořní flotila utrpěla těžké ztráty a Korejci se obrátili s prosbou o pomoc k čínské dynastii Ming. To se jim následně podařilo a Japonci se po prohraném boji se 40 000 čínskou armádou v únoru 1593 stáhli do Soulu, kde začali vyjednávat o míru.

Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999. Heslo „invasions of Korea in 1592 and 1597“

Masuda Nagamori (1545–1615)¹¹³ naváděl Hidejošiho, aby se nákladu zmocnil. Aby se k takovému kroku vládce neuchýlil, snažil se Francisco de Olandia zapůsobit na Hidejošiho a ukázal mu mapy nejen Španělska a Portugalska, ale i kolonií na Filipínách, v Mexiku a Peru apod. a zmínil se také, že k dobytí kolonií dochází poté, co si nejdříve misionáři získají domorodé obyvatelstvo na svou stranu pomocí náboženství. Tato poznámka o vytváření „páté kolony“ byla podle historiků jedním z hlavních důvodů pro pronásledování, které brzy po tomto incidentu vypuklo.¹¹⁴

8.5 Umučení 26 mučedníků v Nagasaki, Pavel Miki a druhové

Hidejošiho reakce na de Olandiovu poznámku byla vpravdě tvrdá. Nejdříve chtěl nechat popravít všechny misionáře, brzy si ale uvědomil důležitou roli jezuitů při uskutečňování obchodu.¹¹⁵ Rozhodl tedy pouze o popravě ukřižováním skupiny 6 františkánských mnichů, 17 jejich noviců a třech jezuitských řeholních sluhů (ti byli údajně zahrnuti omylem). Mezi odsouzenými byli dokonce chlapci ve věku 12, 13 a 15 let.

3. 1. 1597 byli odsouzení vedeni ulicemi Kjóta a bylo jim useknuto levé ucho¹¹⁶ a poté byli po třech vození ve vozících pro výsměch ostatním. Následně byli posláni do Ósaky a konečně dorazili do cílové stanice, kterou bylo Nagasaki.

Ukřižování v Nagasaki nebylo provedeno stejnou formou, jakou byl umučen Ježíš, protože nebyly použity k připevnění odsouzených hřeby, ale krk, ruce a nohy byly fixovány pomocí železných kruhů a pas měli obvázaný provazem. Jeden z odsouzených, v celém světě známý mučedník Pavel Miki, měl příliš krátké tělo a jeho nohy nedosáhly na spodní kruhy, proto byla jeho hrud' obvázána plátnem. Po připevnění všech 26 odsouzených byly kříže

¹¹³ Masuda Nagamori, rádce Tojotomi Hidejošiho. Poté, co se po Hidejošiho smrti postavil na stranu jeho syna, Tojotomi Hidejoriho, byl poslán Tokugawa Iejasuem do vyhnanství na horu Kója. Viz: FRÉDÉRIC, Louis. *Japan Encyclopedia*. Harvard University Press, 2005.

¹¹⁴ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 123, 124.
BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 166.

¹¹⁵ Jezuité fungovali jakožto prostředníci a tlumočníci pro Hidejošiho, knížata i portugalské obchodníky a také měli z daných služeb odpovídající příjmy. Rozsáhlý pospis lze nalézt v:
BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. Kapitola „III. Christianity and Kurofune“.

¹¹⁶ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 126.
YUKI, S.J., Diego R. The Martyrs' Hill Nagasaki. <http://pweb.sophia.ac.jp/britto/xavier/yuki/yukidiego01.pdf>, (10.4.2011). str. 5.

vztyčeny a usazeny do dř. Jeden z mučedníků, bratr Filip od Ježíše, byl na kříži připevněn tak, že se po vztyčení kříže začal dusit, protože visel celou vahou svého těla na železném kruhu okolo jeho krku. Byl proto zabit o něco dříve. Poté byli zbaveni života i ostatní. Poprava byla prováděna dvěma popravčími s kopími, přičemž těla odsouzených byla porobodena oběma kopími zároveň.¹¹⁷

Ukřižování spolu s upalováním patřilo k nejpoužívanějším trestům v raných fázích pronásledování křesťanů, příkladem toho byla právě hromadná poprava v 1597 v Nagasaki. Bylo ale zamýšleno jako projev nenávisti vůči misionářům a pohrdání jejich náboženstvím a v podobném stylu ještě několikrát opakováno. Když si ale později úřady tokugawského šógunátu uvědomily, že věřící ukřižované velebí, bylo od křižování upuštěno, popř. se prováděno pouze lokálně a to jen velmi zřídka.¹¹⁸ Přesto existovaly v Japonsku případy odsouzení ke smrti ukřižováním ještě v 19. století.¹¹⁹

Spolu s popravou v Nagasaki proběhla zemí i protikřesťanská vlna, jejíž ničivost byla silnější v porovnání s tou z roku 1587 – přibližně 120 kostelů bylo zničeno a z misionářů, kterým bylo znovu nařízeno odejít ze země, opustilo Japonsko pouze 11 z celkového počtu 125.¹²⁰ Když Hidejoši 18. 9. 1598 zemřel, doufali misionáři ve změnu a v to, že nový vládce bude misijnímu dílu více nakloněn.

¹¹⁷ YUKI, S.J., Diego R. The Martyrs' Hill Nagasaki. <http://pweb.sophia.ac.jp/britto/xavier/yuki/yukidiego01.pdf>, (10.4.2011). str. 6.

¹¹⁸ ANESAKI, Masaharu. **Psychological Observations on The Persecution of the Catholics in Japan in The Seventeenth Century**. Harvard Jopurnal of Asiatic Studies, 1936, duben. str. 13–27. str. 23.

¹¹⁹ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti*. Praha: Rybka Publishers, 1998. str. 60.

¹²⁰ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 170.

KAPITOLA 9. Protikřesťanské edikty a úřad inkvizice v období tokugawského šógunátu

9.1. Tokugawa Iejasu a jeho nástup k moci

Hidejoši předal po své smrti moc do pěti nejmenších knížat té doby,¹²¹ která měla spravovat zemi do doby, než se jeho syn Hidejori stal plnoletým. Knížata měla vládnout za asistence pěti prefektů *gobugjó* 五奉行, kterým Hidejoši věřil.¹²² Jednen z knížat, Tokugawa Iejasu 徳川家康 (1543–1616), však slib věrnosti po dvou letech porušil a zformoval mocnou koalici s několika mocnými rody. V čele Iejasuových nepřátel stál Išida Micunari 石田三成 (1560–1600), který měl přislíbenou pomoc od dalších odpůrců Iejasuova jednání. Obě síly se střetly v bitvě u Sekigahary 関ヶ原の戦い v roce 1600. V kritickém okamžiku se však 5 knížat z Išidovy strany přidalo k Iejasuovi a ten bitvu přesvědčivě vyhrál.¹²³ Po vítězství začal proces upevňování moci.¹²⁴

Přestože protikřesťanské edikty nebyly zrušeny, v praxi nebyly uplatňovány a to, že v roce 1599 bylo dosaženo nejméně 40000 křtů¹²⁵ naznačuje, že misionářům příliš překážky kladené nebyly. I poté, co se do pozice jediného vládce Japonska dostal Tokugawa Iejasu, byla politika vůči křesťanům příznivá a jezuité opět hleděli do budoucnosti s nadějí. Postoj tolerance dokázal Iejasu i tím, že 24. 2. 1600 vydal „toleranční patent“, v němž bylo každému dovoleno vyznávat víru, kterou si sám vybere. V té době bylo v Japonsku přibližně 300 000 věřících, mezi nimiž byla hojně zastoupena i aristokracie s nejméně 14 knížaty v čele.¹²⁶

Ačkoliv se dá říci, že zpočátku vlády Tokugawa Iejasua nebylo křesťanství pronásledováno a Iejasu sám dokonce obchodníky vyzýval k tomu, křesťanství přijmou (pro

¹²¹ Tokugawa Iejasu 徳川家康 (1543–1616), Móri Terumoto 毛利輝元 (1553–1625), Ukita Hideie 宇喜多秀家 (1573–1655), Maeda Tošiie 前田利家 (1538–1599) a Uesugi Kagekacu 上杉景勝 (1555–1623).

¹²² Do pozice regentů *gobugjó* 五奉行 byli ustanoveni Asano Nagamasa 浅野長政 (1560–1600), Masuda Nagamori 増田長盛 (1545–1615), Išida Micunari 石田三成 (1560–1600), Maeda Geni 前田玄以 (1539–1602) a Nacuka Masaie 夏東正家 (1562–1600).

¹²³ Postavení syna Tojotomi Hidejošiho, Tojotomi Hidejoriho 豊臣秀頼 (1593–1615), který měl vládnout Japonsku po dosažení plnoletosti, se po bitvě u Sekigahara a ustavení tokugawského šógunátu snížilo na roveň knížat. Byl poměrně izolovaný ve své pevnosti u Ósaky. V roce 1614 využil Iejasu záminky k vojenské akci proti Hidejorimu a po dvou úspěšných výpravách nakonec Hidejori a jeho matka Jodogimi 淀君 (1569–1615) spáchali sebevraždu. Hidejoriho sedmiletému synu byla sřata hlava.

¹²⁴ REISCHAUER, Edwin O; CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*. 2., doplněné vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006.

¹²⁵ Dopis Alessandra Valignana z 5.10.1599 do Manily.

¹²⁶ ECOSTA, João Paulo Oliviera e Costa. *Tokugawa Ieyasu and the Christian Daimyó During the Crisis of 1600*. Bulletin of Portuguese/Japanese Studies, 2003, č.7, str. 45–71. str. 56

dobro obchodu), nemohli věřící vyznávat svou víru nerušeně ve všech knížectvích. Jedním z důsledků bitvy u Sekigahary bylo přerozdělení lén¹²⁷ a provincii Higo 肥後国 na Kjúšú dostal lénem Kató Kijomasa 加藤清正 (1562–1611). Ten nařídil, aby misionáři opustili knížectví. Po svých vazalech chtěl, aby podepsali dokument, kde se zřikají víry. Mnoho se víry zřeklo a ti, kteří to odmítli učinit, byli zbaveni majetku a bylo jim zakázáno opustit knížectví. Jejich situace byla zhoršena i tím, že obyčejní lidé jim nesměli prodat jídlo ani poskytnout ubytování. Kijomasa svůj velmi rázný postoj přehodnotil v polovině roku 1602 v obavě, že by mohl vzbudit nevoli u Iejasua. K protikřesťanským krokům se opět uchýlil v roce 1603, kdy nejprve vydal příkaz k popravě všech křesťanských úředníků. Ze strachu, že by reakce na takový čin mohla způsobit jeho svržení, se nakonec znovu uchýlil se k vyhánění věřících z domů a zabavování majetku. Nakonec se sáhl i k popravám. V prosinci 1603 byli sťati Jan Minami a Šimon Takeda¹²⁸ a jejich hlavy napíchnuty na kůly v městě Kumamoto 熊本. Krátce poté byly ukřižovány i dvě další ženy spolu s manželkou a synem Jana Minamiho.¹²⁹

Křesťany pronásledoval i Terazawa Hirotaka 寺沢広高 (1563–1633), i když ne v tak velkém měřítku, protože podle něj vedlo křesťanství ke snížené pracovní morálce na rýžových polích. Nechal zavřít několik kostelů a věřícím řekl, že s vírou pouze ztrácejí čas. Protože jich bylo více než 10000 a většina z nich byli rolníci, nemohl si dovolit je vyhnat z knížectví.¹³⁰

Protikřesťanský postoj zaujala i Jodogimi 淀君, matka Tojotomi Hidejoriho, a proto byl roku 1604¹³¹ vydán šogunem (kterým byl od roku 1603 Iejasu) velmi mírný a nejasný edikt s omezenou působností, vydaný spíše s cílem vyhovět Jodogimi ale neuškodit křesťanům.¹³²

¹²⁷ Iejasu přerozdělil léna podle toho, zda daný kníže stál na jeho straně v bitvě u Sekigahary nebo proti němu bojoval, i když udělal i několik výjimek. Obecně byla knížata řazena do dvou kategorií: ta, která mu slíbila věrnost už před bitvou, tzv. *fudai daimjó* 譜代大名, a ta, která mu slíbila poslušnost až po bitvě, tzv. *tozama daimjó* 外様大名.

¹²⁸ Při křtu dostávali Japonci jména svatých či postav z Bible, pod nimi jsou proto i mučedníci často známi.

¹²⁹ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 143, 144, 152, 153.

¹³⁰ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 376.

ECOSTA, João Paulo Oliviera e Costa. *Tokugawa Ieyasu and the Christian Daimyó During the Crisis of 1600*. Bulletin of Portuguese/Japanese Studies, 2003, č.7, s. 45–71. str. 54.

¹³¹ Boxer uvádí rok 1604, Cary 1606.

¹³² BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 184, 185.

CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 154, 155.

Lze tedy říci, že křesťanům nebyly kladeny na počátku Iejasuovy vlády kladeny žádné překážky, alespoň ne ze strany šóguna, který dokonce jezuitům, když se ocitli ve finanční nouzi peníze daroval. Lokální pronásledování však probíhalo, ale bylo zčásti mírněno obavami ze ztráty pozice apod.

9.2. Ochlazení Iejasuova vztahu k Evropanům

I přes zdánlivě příznivý vývoj křesťanství existovalo několik faktorů, které hrály v jeho neprospěch. Papež Klement VIII. (1536–1605) podlehl naléhání krále Filipa III. (1578–1621) a vydal výnos, podle kterého směli do Japonska i další řády katolické církve. Františkánům byl tak jejich nelegální vstup do Japonska (přišli v rozporu s papežskou bulou dříve) posvěcený a nově se v roce 1602 do země dostali augustiniáni a dominikáni, kteří už nějakou dobu na podobnou příležitost čekali. Ke stále většímu znechucení obyčejných Japonců nebylo možné přehlédnout rivalitu mezi řády, která propukla naplno. Boj o výhodnější postavení a vzájemné osočování nabralo na obrátkách a dopisy směřující do Evropy k představeným řádů byly plné vzájemného obviňování.¹³³ Nelibost Japonců zvyšovalo i chování evropských obchodníků. Jejich pokleslé mravy a jednání zcela v rozporu s křesťanskou naukou mělo za následek kritiku a znechucení.¹³⁴

Jezuité už také nebyli jediní, kteří poskytovali Japoncům informace o Evropě. Jejich monopol vzal za své příjezdem prvních protestantů k japonským břehům. Holandská loď *Liedfe*, která po plavbě plné neblahých událostí doplula až k pobřeží provincie Bungo, vezla na palubě přibližně 20 členů posádky, mezi nimiž byl i William Adams (1564–1620). Aby jezuité zdůraznili božský původ křesťanství a zároveň se odlišili od buddhistických sekt, zdůrazňovali jednotu církve a její nerozštěpenost. Snažili se samozřejmě i zamlčet komplikovanou situaci křesťanství v Evropě, existenci mnohých „heretických“ protestantských vyznání a politickou situaci mezi jednotlivými státy, které byly navzájem ve válečném stavu. Evropa, jakou ji Japonci znali byla tedy stejná, jako křesťanství – jednotná. Tato představa byla ale rozbita Williamem Adamsem, kterého si šógun oblíbil

¹³³ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 140, 145.

¹³⁴ CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 104.

natolik, že jej povýšil do hodnosti hatamoto 旗本¹³⁵ a ustanovil svým neoficiálním poradcem.¹³⁶ Je zřejmé, že jako protestant a Angličan v jedné osobě hanil katolíky, jak jen mohl.¹³⁷

Obavy z vojenské invaze Španělského krále na japonské ostrovy s využitím křesťanů jakožto „páté kolony“ přetrvávaly i v tomto období. Iejasu se však ještě více obával toho, že by Španělé mohli pomoci v boji o uchopení moci některému z křesťanských knížat s mocenskými ambicemi. Všechny tyto obavy byly živeny událostmi podobnými té z let 1611–1612, kdy Sebastián Vizcaíno (1548–1624) prováděl po obdržení povolení od šóguna průzkum japonského pobřeží, za účelem zvýšení bezpečnosti těch lodí, které používaly přístavy v oblasti Kantó 関東. William Adams šógunovu však naznačil, že v Evropě by takové jednání mohlo být podezíráno jako krok předcházející invazi. K podobným událostem se přidávala i arogance, což vedlo i k Iejasuovu přesvědčení, že *„nauka (...) se úplně liší od té naší. Proto jsem přesvědčen, že nám nevyhovuje.“*¹³⁸

9.3. Důvody pro vyhocení situace a edikt z roku 1614

Trpělivost Iejasua, který vládl i poté, co do pozice šóguna nastoupil v roce 1605 jeho syn, Tokugawa Hidetada 徳川秀忠 (1579–1633), byla vyčerpána několika incidenty, se kterými bylo pokaždé spojeno jméno vysoko postaveného křesťana.

Křesťanský kníže Arima Harunobu se snažil o to, aby mu byl navrácen majetek, který ztratil v bojích s rodem Macura 松浦. Oženil tedy svého syna Arima Naozumiho 有馬直純 s Iejasuovou pravnučkou Senhime 千姫 i přes to, že jeho syn už manželku měl. Byla jí dcera jiného křesťanského knížete, Koniši Jukinagy 小西行長 (1555–1600). Dále byl Harunobu namočen i do tzn. „skandálu Daihači“, který otrásl šógunovým dvorem v roce 1612.

¹³⁵ Hatamoto 旗本. Hodnost, kterou udělil Tokugawa Iejasu přibližně 5000 válečníků, kteří stáli po jeho boku u zrodu šógunátu. Dostávali od něj roční příjem nejméně 100 koku 斛 rýže (1 koku je 180 litrů). William Adams sice nestál u zrodu šógunátu, přesto mu byl přidělen majetek s přibližně 100 domácnostmi a ročním příjmem mezi 150 a 250 koku.

¹³⁶ MASSARELLA, Derek. **William Adams and Early English Enterprise in Japan.** <http://sticerd.lse.ac.uk/dps/is/IS394.pdf>, (10. 4. 2011). str. 10, 11.

CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions.* New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 141.

¹³⁷ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 310.

¹³⁸ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 312, 313.

Harunobu se totiž pokoušel uplatit Okamoto Daihačiho 岡本大八, který byl rovněž křesťan a zároveň blízkým Jejasuovým spolupracovníkem, ve víře, že navrácení majetku zařídí. Po předání velké sumy peněz si teprve uvědomil, že Daihači nemá moc ani vůli ve prospěch Harunobua podnikat jakékoliv kroky. Když se Jejasu o úplatcích dozvěděl, okamžitě Harunobua zbavil léna a následujícího roku 1613 jej nechal popravit. Stejně tak byl popraven i Daihači, který byl upálen.¹³⁹

Situaci vyhrotily i veřejné demonstrace víry, které se konaly při každé popravě. Na popravišti se shromáždily často i davy čítající několik desítek tisíc hlav a poprava se odehrávala za hromadného zpěvu nábožných písní a odříkávání modliteb. Podobné události si šógun vykládal jako známky neposlušnosti věřících.¹⁴⁰

V roce 1614 byl proto vydán edikt, v němž šógun označil Japonsko za zemi Kami a Buddhy, křesťanství za zlé učení a misionáře za nepřátele. Jeden z přímých důsledků ediktu byla povinnost misionářů vypracovat jmenné seznamy otců, bratří a dóžžuku¹⁴¹. Mniši a další lidé aktivní v misijní činnosti byli zatčeni a dopraveni do Nagasaki. Ne všichni však nakonec Japonsko opustili, jak měli nařízeno. Mnoho z nich zůstali v zemi ilegálně a další se po nějakém čase vrátili zpět. Šóguna ale tato neposlušnost dále dráždila.¹⁴²

9.4. Tokugawa Iemicu a konec nadějí misionářů

V roce 1623 byl na pozici šóguna jmenován nejstarší syn Tokugawa Hidetady, Tokugawa Iemicu (1604–1651). Za svého mládí byl velmi plachý a nezdál se být jakožto nástupce vhodný, díky snaze jeho rádců a tutorů se z něj však stal rozhodný vládce, který začal záhy po svém nástupu nemilosrdně prosazovat své protikřesťanské postoje.¹⁴³

¹³⁹ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 314, 315.

¹⁴⁰ BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951. str. 315.

CIESLIK, Hubert. **The Great Martyrdom in Edo 1623**. <http://www.jstor.org/stable/2382790>, (10. 4. 2011). str.29, 30.

¹⁴¹ Seznamy, které misionáři zpracovali však zdaleka nebyly kompletní, například jezuité v Kjótu do seznamu zahrnuli pouze tři otce z osmi, tři bratry ze sedmi a pouze šest dóžžuku z celkového počtu 20.

¹⁴² Situaci nepřispívaly ani mylné hlášení knížete Šimazu 島津 o tajném vyloďování mnichů, kteří se pak ukrývají v zemi.

¹⁴³ CIESLIK, Hubert. **The Great Martyrdom in Edo 1623**. <http://www.jstor.org/stable/2382790>, (10. 4. 2011). str. 12.

Naděje misionářů na obrat k lepšímu byly živeny právě Iemicuovou slabostí a také jeho přátelskými vztahy s misionáři v Sumpu 駿府¹⁴⁴. O to větší bylo proto jejich zklamání, když se Iemicu přiklonil k ještě tvrdší politice, než jeho předchůdci.

Situace v Edu byla v roce 1623 hrozivá. V dopise jezuitů se lze dočíst, že *“syn zdědil po otci nejen jeho vysoký úřad, ale i nenávisť a krutost vůči křesťanům. V Edu, kde má šógun své sídlo, začalo pronásledování a nabralo takových proporcí, že není jediný křesťan, na kterém by nebyly známky jeho zuřivosti. Den po dni přijíždí úředníci, jejich jedinou povinností, na rozkaz šóguna, je zlomit ducha křesťanů výhrůzkami a mučením.“* Jednotky šógunátu vnikaly do domů a zatýkaly křesťany, kteří byli poté posíláni do vězení. Jejich majetek byl zabaven. Každý se také musel obávat informátorů a zrádců, kteří byli nově motivováni ke své činnosti novým Iemicuovým nařízením. Ten totiž považoval staré edikty za málo funkční a zavedl tedy, že za udání bude poskytována odměna.¹⁴⁵ Křesťanům byly také často mrzačeny končetiny a nos a na čelo jim bylo vypalováno znamení kříže.¹⁴⁶

Velkou ranou pro misie bylo i mučednictví 50 křesťanů 4. prosince 1623,¹⁴⁷ odsouzených k trestu smrti upálením. Mezi nimi byli vedoucí postavy tehdejších misí. Popravě byla dodáno na významnosti i tím, že se poprava odehrála na nejrušnější cestě v zemi, tzv. Tókaidó 東海道.

Stoupající nevraživost vůči křesťanství a neustále přibývajícím ediktům účinně snižovaly počty věřících v Japonsku. Aby bylo vypořádávání se s křesťany zefektivněno, byl v roce 1640 vytvořen úřad inkvizice šúmon aratame jaku 宗門改役. Do jeho čela byl ustanoven Inoue Čikugo no Kami 井上筑後守 a byl mu udělen titul křišitan sensaku bugjó 切支丹穿鑿

¹⁴⁴ Když předal Tokugawa Iejasu pozici šóguna, vybral si za své sídlo právě město Sumpu 駿府 v oblasti Suruga 駿河. Na určitou dobu bylo toto město druhým nejdůležitějším městem Japonska, přičemž prvním bylo Edo 江戸, kde sídlil vládnoucí šógun. Od roku 1599 existovala v Sumpu základna františkánů. Dnes se město jmenuje Šizuoka 静岡.

¹⁴⁵ Hlavní udavač byl odměněn domem jednoho z popravených a 30 zlatými.

CIESLIK, Hubert. **The Great Martyrdom in Edo 1623**. <http://www.jstor.org/stable/2382790>, (10. 4. 2011). str. 15.

Odměna za informaci nebo vydání křesťanů byla účinný prostředek a silnou motivací ke zřeknutí se víry. V roce 1638 byly odměny následující: za padreho dostal donašeč 200 stříbrných, za bratra 100 stříbrných a za ostatní křesťany 30–50 stříbrných. Více:

TAMAMURO, Fumio. **The Development of the Temple–Parishioner System**. *Japanese Journal of Religious Studies*, 2009, 36/1, s. 11–26.

¹⁴⁶ CIESLIK, Hubert. **The Great Martyrdom in Edo 1623**. <http://www.jstor.org/stable/2382790>, (10. 4. 2011). str.12

¹⁴⁷ Podobné velké popravy probíhaly na více místech Japonska, rozhodně nebyly neobvyklé. O rok dříve, 19. 8. 1622 bylo v Nagasaki 長崎 sřato dvanáct Japonců a 10. 9. 1622 bylo na stejném místě 30 osob popraveno a 25 upáleno. Byl mezi nimi i významný jezuitský misionář Spinola.

CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970. str. 203.

奉行. Jeho vila se stala stálým sídlem organizace. Je známa pod názvem *kirišitan jašiki* 切支丹屋敷.

Mezi politiku úřadu patřily tzv. certifikáty chrámové registrace *terauke šúmon* 寺請証門. Pokud byl někdo podezřelý z toho, že patří mezi křesťany, musel se z nařčení bránit před úřady. Když dostatečně dokázal, že mezi věřící nepatří, bylo mu potvrzení vydáno.

Dalším, velice efektivním, opatřením bylo zřízení skupin majících vzájemnou odpovědnost *goningumi* 五人組. Členové pěti domácností nesli za sebe navzájem odpovědnost. Povinná byla také registrace v buddhistických chrámech.

Těmito opatřeními, souhrnně nazývanými *terauke seido* 寺請制度 se dokázal tokugawský šógunát efektivně vypořádat s problémem křesťanství, které se po několika desítkách let působení úřadu stalo prakticky neexistujícím.¹⁴⁸

¹⁴⁸ TAMAMURO, Fumio. **The Development of the Temple–Parishioner System.** Japanese Journal of Religious Studies, 2009, 36/1, s. 11–26. str. 17, 18, 19.
CIESLIK, Hubert. **The Great Martyrdom in Edo 1623.** <http://www.jstor.org/stable/2382790>, (10. 4. 2011). str. 21.

ZÁVĚR

Tato práce se zaměřuje na pronásledování křesťanů v Japonsku v období 1549 do začátku 18. století, jeho příčiny, průběh a důsledky. Začátek práce se věnuje uvedení křesťanství do Japonska a jeho postupné rozšíření. V druhé části je větší pozornost věnována obavám vládců ostrovní říše z křesťanství a jeho potenciálu, jmenovitě to byl například Tojotomi Hidejoši, Tokugawa Iejasu či Tokugawa Iemicu.

Pozornost byla zaměřena v neposlední řadě i na úřad japonské inkvizice, který byl vytvořen ke konci první poloviny 17. století a jehož činnost tak významně přispěla k vymýcení křesťanství po celém území Japonska s výjimkou malých komunit skrytých křesťanů.

ABSTRACT

The thesis focuses on persecution of Christians in Japan during the period of about one hundred years. The first part deals with Francis Xavier, his coming to Japan and introducing Christianity to the native inhabitants of the archipelago and the subsequent rapid growth and flourishing of the Christian community in Japan in the times of Oda Nobunaga's support and friendly attitude.

The following part is concerned with the big-scale persecution itself. The thesis deals not only with Toyotomi Hideyoshi and his padre expulsion edicts of 1587 and 1597, but also with the for Christianity more and more hostile environment in Edo period.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní zdroje:

BOXER, C. R. *The Christian Century in Japan, 1549–1650*, Berkley: University of California Press, 1951.

CARY, Otis. *A History of Christianity in Japan: Roman Catholic, Greek Orthodox, and Protestant Missions*. New York: Fleming H. Revell Company, 1970.

VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1986.

REISCHAUER, Edwin O; CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*. 2., doplněné vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006.

FUJITA, Neil S. *Japan's encounter with Christianity: The Catholic Mission in pre-modern Japan*. New York: Paulist Press, 1991.

Markschies, Christoph. *Mezi dvěma světy*. Praha: Vyšehrad, 2005.

Higašibaba, Ikuo. *Christianity in Early Modern Japan: Kirishitan Belief and Practise*. Boston: Brill, 2001.

ANNO, Masaki. *Bateren Cuihórei 16seiki no Ničió taikecu*. 2. vyd. Tokio: Nihon Edita Skuru, 1992

Xaverský, František. *František Xaverský (1506–1552): Výběr z korespondence jezuitského misionáře Dálného Východu*. Kyjov : Velehrad, 2005.

Turnbull, Stephen R. *The Kakure Kirishitan of Japan: A Study of Their Development, Beliefs and Rituals to the Present Day*. Routledge 1998.

MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti*. Praha: Rybka Publishers, 1998.

Internetové zdroje:

HOEY, Jack B. III. **Alessandro Valignano and the Restructuring of the Jesuit Mission in Japan, 1579–1582.** <http://digitalcommons.liberty.edu/elevol1/iss1/4/>, (10. 4. 2011).

CIESLIK, Hubert C.J. **Gaspar Vilela: The Apostle of Miyako.** <http://pweb.sophia.ac.jp/britto/xavier/cieslik/ciejmj03.pdf>, (10. 4. 2011)

MASSARELLA, Derek. **Revisiting Japan's 'Christian Century'.** <http://www.casahistoria.net/japanchristaincentury.pdf>, (10. 4. 2011)

MASSARELLA, Derek. **William Adams and Early English Enterprise in Japan.** <http://sticerd.lse.ac.uk/dps/is/IS394.pdf>, (10. 4. 2011)

BUTZER, Karl W. **From Columbus to Acosta: Science, Geography, and the New World.** <http://www.jstor.org/stable/2563361>, (10. 4. 2011).

BARKER, Thomas W. **Pulling the Spanish out of the 'Christian Century': Re-evaluating Spanish–Japanese relations during the seventeenth century.** <http://arts.monash.edu.au/publications/eras/edition-11/articles/tbarker.pdf>, (10. 4. 2011)

CIESLIK, Hubert. **The Great Martyrdom in Edo 1623.** <http://www.jstor.org/stable/2382790>, (10. 4. 2011).

CIESLIK, Hubert. **Balthasar Gago and Japanese Christian Terminology.** <http://pweb.sophia.ac.jp/britto/xavier/cieslik/ciejmj02.pdf>, (10. 4. 2011).

YUKI, S.J., Diego R. **The Martyrs' Hill Nagasaki.** <http://pweb.sophia.ac.jp/britto/xavier/yuki/yukidiego01.pdf>, (10.4.2011).

Vědecké žurnály:

RIBEIRO, Madalena. **Gaspar Vilela. Between Kyushu and the Kinai.** Bulletin of Portuguese/Japanese Studies, 2007, č. 15, s. 9–27.

E COSTA, João Paulo Oliviera e Costa. **Tokugawa Ieyasu and the Christian Daimyó During the Crisis of 1600.** Bulletin of Portuguese/Japanese Studies, 2003, č.7, s. 45–71.

ANESAKI, Masaharu. **Psychological Observations on The Persecution of the Catholics in Japan in The Seventeenth Century.** Harvard Jopurnal of Asiatic Studies, 1936, duben. str. 13–27.

TAMAMURO, Fumio. **The Development of the Temple–Parishioner System.** Japanese Journal of Religious Studies, 2009, 36/1, s. 11–26.

Elektronická média (CD):

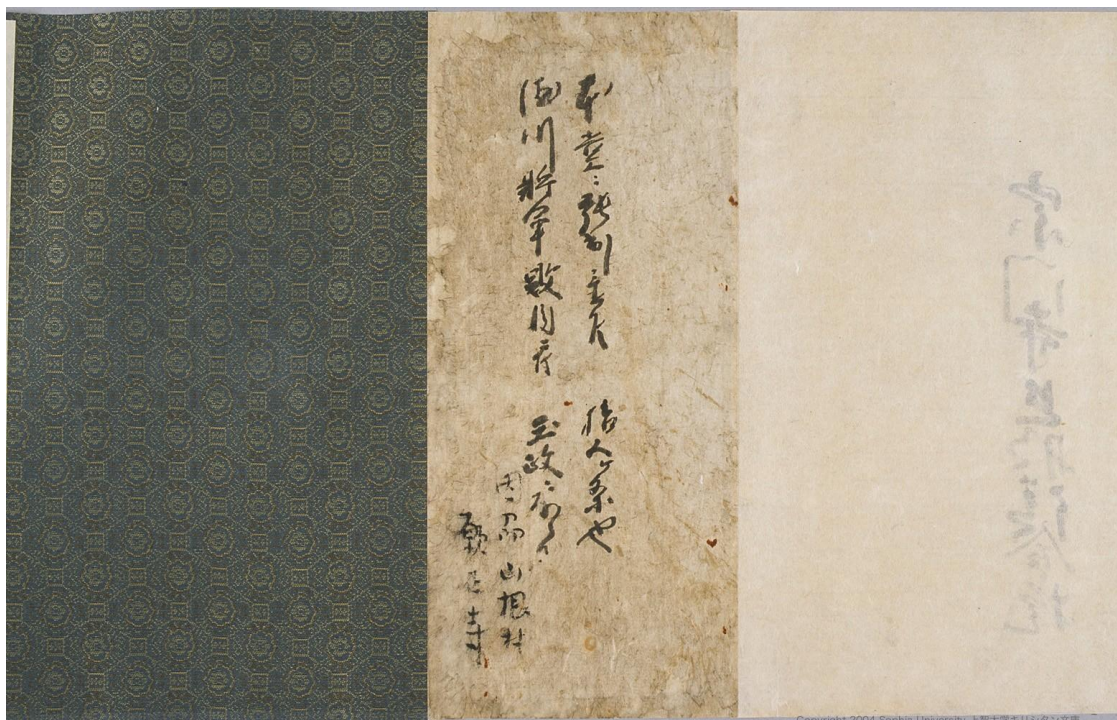
Encyclopedia of Japan. Tokio: Kodansha Ltd., 1999.

Příloha

František Xaverský na vyobrazení z roku 1687.¹⁴⁹

¹⁴⁹ <http://laures.cc.sophia.ac.jp/laures/start/>

Dekret proti „zlým“ náboženstvím *džasúmon ginmi no koto* 邪宗門吟味の事 z roku 1613.¹⁵⁰

Jeden z protikřesťanských výnosů zvaný *gareuta tokai kinši* がれうた渡海禁止 z roku 1639.¹⁵¹

¹⁵⁰ <http://laures.cc.sophia.ac.jp/laures/start/>

¹⁵¹ <http://laures.cc.sophia.ac.jp/laures/start/>